

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2014

Michaela Musilová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ESTETIKY A DĚJIN UMĚNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Slavonice – sgrafitová výzdoba domů
č. p. 517, č. p. 518, č. p. 520, č. p. 522 a č. p. 538**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

Autor práce: Michaela Musilová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 4.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 5. května 2014

.....

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Michalu Šroňkovi, Csc. za vedení bakalářské práce, cenné rady a připomínky. Dále děkuji za ochotnou spolupráci pracovníkům NPÚ v Českých Budějovicích. Poděkování patří mým blízkým a rodičům Mgr. Janu Musilovi a Mgr. Jiřině Musilové, nejen za korekturu textu, ale i za trpělivost a podporu při mém studiu.

Anotace

Autor: Michaela Musilová

Název: Slavonice – sgrafitová výzdoba domů č. p. 517, č. p. 518, č. p. 520, č. p. 522 a č. p. 538

V bakalářské práci se bude autorka zabývat sgrafitovou výzdobou na průčelích vybraných domů ve Slavonicích č. p. 517, č. p. 518, č. p. 520, č. p. 522 a č. p. 538. V úvodu práce se zaměří na obecnou historii sgrafitové výzdoby fasád v Čechách a ve střední Evropě. Na příkladu jmenovaných slavonických domů představí jednotlivé typy sgrafitové výzdoby měšťanských domů a pokusí se zodpovědět otázky, zda jsou dílem jednoho nebo více umělců a jak byl utvářen jejich ikonografický program. Vycházel z přání objednavatele nebo byl dílem provádějícího umělce? Dále se bude věnovat otázce recepce sgrafitové výzdoby: byla jejich podoba v mladší době z politických či náboženských důvodů upravována nebo dokonce ničena? Co nám prozrazují restaurátorské zprávy zmíněných domů? Jak hodnotíme výzdobu městských domů v dnešní době? Zmíněné otázky vypracuje na základech porovnávání a posuzování archivních materiálů a odborné literatury. Cílem práce bude srovnání a zhodnocení sgrafitové výzdoby na průčelích zmíněných domů a jejich kulturní význam pro současnost.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

Anotation

Author: Michaela Musilová

Title: Slavonice - house's sgraffito decoration No. 517, No. 518, No. 520, No. 522 and No. 538

In the bachelor thesis the author will deal with sgraffito decoration on the facades of selected houses in Slavonice No. 517, No. 518, No. 520, No. 522 and No. 538. In the introduction the author will focus on the general history of sgraffito decoration of facades in the Bohemia and Central Europe. The example of Slavonice appointed houses will introduce different types of sgraffito townhouses decoration and will try to answer the question whether they are the work of one or more artists and how it was shaped by their iconographic program. Was it based on the request of the client or the work of performing artists? Further, it will follow the question of reception of sgraffito decoration: was their appearance in the later times modified or even destroyed for political or religious reasons? What restoration of these buildings reveals? How do we assess decorated townhouses nowadays? These questions become the basis for comparison and assessment of archival materials and literature. The objective of the thesis is the comparison and evaluation of sgraffito decoration on the facades of these buildings and their cultural significance for the present.

Supervisor: doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Zhodnocení pramenů a literatury.....	8
3 Zrod a přenesení sgrafita z Itálie do střední Evropy v době renesance.....	13
4 Sgrafito	17
4.1 Typy sgrafitové výzdoby.....	17
4.2 Grafické předlohy.....	18
5 Historie Slavonic.....	18
6 Renesanční měšťánské domy ve Slavonicích	22
6.1 Dům č. p. 522 - Besídka.....	24
6.2 Dům č. p. 520	27
6.3 Dům č. p. 518 – Fárův dům	30
6.4 Dům č. p. 517	34
6.5 Dům č. p. 538	40
7 Porovnání sgrafitové výzdoby na průčelích slavonických domů	49
8 Závěr	54
9 Použitá literatura a zdroje	55
9.1 Prameny.....	55
9.2 Literatura	57
9.3 Internetové zdroje	59
10 Obrázková příloha.....	60

1. Úvod

Slavonice byly budovány od dvanáctého století a město prošlo velmi zajímavým historickým vývojem. Při návštěvě města mne renesanční měšťanské domy, které jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci, nejvíce zaujaly svou pestrou sgrafitovou výzdobou. Zvolila jsem pět měšťanských domů nacházejících se na Horním náměstí města, u kterých jsem se zaměřila na sgrafitem vyzdobená průčelí domů a pokusila se architektonickou ozdobnou techniku více přiblížit. Zdobená průčelí slavnických měšťanských domů patří k velmi ceněným kulturním památkám. Městu se podařilo uchránit výjimečnou a velmi početnou sgrafitovou výzdobu až do dnešní doby a dnes je vyhledávané nejen turisty, ale i odborníky.

Nejdříve jsem se pokusila přiblížit v jaké oblasti sgrafito vzniklo a postupně bylo přeneseno až na naše území. Dále jsem se zaměřila na technický postup tvorby sgrafita a jeho nejčastější typy. Zodpovědět otázku, zda jsou sgrafita dílem jednoho či více autorů nebylo jednoduché. Vzhledem k velké absenci historických písemných pramenů to bylo někdy zcela nemožné. Na jednotlivých domech jsem určila typy sgrafita a pokusila se dohledat jejich grafické předlohy. Figurální sgrafita vytvořená na průčelích domů jsem porovnávala nejprve s grafickou předlohou, pokud byla k dispozici, a následně jsem hledala podobnosti mezi zkoumanými domy navzájem. V některých případech však nešlo opomenout některé zjištěné analogie nedalekých oblastí.

V průběhu doby musely být měšťanské domy opavovány a restaurovány. Pokusila jsem se zjistit zda dnešní pohled na sgrafitovou výzdobu domů není zavádějící a doslova zkreslený. Zda výzdoba fasád odpovídá renesanční podobě ze šestnáctého století, kdy byla průčelí vytvořena a jestli není dnešní podoba sgrafita příliš pozměněná restaurátorskými zásahy minulého století.

Závěr práce je zaměřen na otázku kulturní a umělecké hodnoty sgrafitové výzdoby na průčelích slavnických domů a jejich význam pro současnost i budoucnost.

2. Kritika pramenů a literatury

Slavonice leží nedaleko rakouských hranic a blízko pomyslné hranice mezi Čechami a Moravou. Hranice město vždy silně ovlivňovaly, převážně v souvislosti s historickými či politickými událostmi. Zapříčinily např. časté stěhování archivu města a s tím související ztráty nenahraditelných

písemných pramenů. V mnoha případech byly dokumenty zcela zničeny. K událostem, které pravděpodobně zapříčinily největší škody, patřila třicetiletá válka nebo dva velké požáry. První v polovině osmnáctého století a druhý ve čtyřicátých letech devatenáctého století. Archiv města byl několikrát přesunut. Za druhé světové války byl archiv přemístěn na území nacistického státu v Rakousku, odkud byl později opět navrácen, ale bez nejstarších městských knih, které byly nejcennější. Naposledy byl archiv přestěhován roku 1974 do Jindřichova Hradce¹. Značné škody způsobené historickými událostmi a přesouváním archívu zapříčinily nenahraditelnou ztrátu mnoha písemností. Stále se však nevyklučuje možnost, že některé ze starších dokumentů se v budoucnu podaří ještě objevit např. i v nedalekém Rakousku. V roce 1980 došlo rovněž k přečíslování slavonických měšťanských domů. Ve starších publikacích proto nalezneme informace o domech ještě podle původního číslování, které bylo: č. p. 90 (522), č. p. 88 (520), č. p. 86 (518), č. p. 85 (517) a č. p. 108 (538).

Na územním odborném pracovišti Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích² mi bylo umožněno nahlédnout do dochovaných restaurátorských zpráv a evidenčních listů. Ve většině případů slavonických domů byly restaurátorské zprávy ze starších dob ztraceny nebo zničeny, z již zmíněných negativních historických důvodů. Písemné prameny pojednávající o slavonických domech se většinou zabývají stavební historií nebo novodobou přestavbou domů a jejich interiéru. O sgrafitových průčelích se ze starších dob informace rovněž nedochovaly. O restaurování sgrafit na průčelí pěti vybraných domů jsou restaurátorské zprávy dochovány až od osmnáctého století. Nejvíce informací se však dozvídáme až z restaurátorských zpráv z konce dvacátého a začátku jednadvacátého století.

V knihovně Ústavu dějin umění v Praze³ jsem nahlédla do rozsáhlé sbírky *The Illustrated Bartsch*⁴, která mi velmi pomohla při hledání grafických předloh. Některé nalezené fotografie grafických předloh se shodují s částečnou sgrafitovou figurální výzdobou zkoumaných slavonických domů. Můžeme tedy s velkou pravděpodobností předpokládat, že sloužily jako vzory sgrafitářům, kteří v šestnáctém století vytvářeli figurální sgrafito ve Slavonicích.

Zdrojem pro lepší pochopení jednotlivých grafických listů i sgrafitové výzdoby samotné se stala *Bible*.⁵ Převážná část figurálního sgrafita vyobrazeného na fasádách slavonických budov čerpala své

1 SOA Jindřichův Hradec, Fond Archiv města Slavonice 1423 – 1945.

2 NPÚ v Českých Budějovicích.

3 ÚDU AV ČR v Praze

4 Tilman Falk (ed.), *The Illustrated Bartsch, German Masters of the sixteenth century. XI – Formerly volume 7 (part 2)*. New York 1980.

5 *Starý zákon, aneb, Všecka Svatá písma Starého i Nového zákona*, 1991.

náměty ze Starého zákona. O nejčastěji vyobrazených scénách se dočteme v První knize Mojžíšově – Genesis.

Oliva Pechová⁶ o Slavonicích napsala tenkou publikaci, ve které se však objevuje mnoho zavádějících a nepřesných poznatků. Kvalitnějším literárním zdrojem podrobněji informujícím o historickém vývoji města se stala kniha Slavonice z roku 1973.⁷ Auroři knihy J. Sedlář a J. Sedlářová se velmi detailně zabývali nejen stavební historií domů, ale i památkovými objekty. Součástí knihy jsou i četné půdorysy staveb, mapy a fotografie. Publikace se zaměřuje převážně na dobu gotickou a následující renesanční dobu, kdy město v šestnáctém století zažívalo největší hospodářský a kulturní rozmach. Eva Šamánková⁸ se ve své knize zaměřuje, v souvislosti se slavonickými domy, převážně na podobnosti renesančních štítů a kleneb.

V průvodci Petry Hoftichové⁹ se dočteme o všeobecné historii města, podobně jako v o několik let mladším průvodci městem a okolím¹⁰ z roku 2004, ve kterém nalezneme stručnou historii města i fotografie znázorňující jednotlivá průčelí slavonických domů na Horním náměstí zdobená sgrafitovou výzdobou. K uvedeným fotografiím měšťanských domů jsou přiřazeny stručné odstavce, poskytující základní informace o jednotlivých renesančních domech i sgrafitové výzdobě. Většina informací prezentovaných oběma průvodci, byla čerpána převážně z předešlých publikací Sedlářových a Pechové a přebírá některé předešlé nepřesnosti.

Sgrafitovou výzdobou z období pozdní gotiky a renesance na našem území se zabývá článek Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance publikovaný ve Zprávách památkové péče¹¹.

Významem grafických předloh, které jsou důležité při restaurování a rekonstrukcích sgrafitových výzdob se ve svém článku zabývala Milada Lejsková – Matyášová.¹² Upozorňuje na zručnosti, které musel ovládat tvůrce sgrafitové výzdoby. Musel umět např. správně rozvrhnout prostor pro figurální výjev a vybrat to nejdůležitější z grafické předlohy. V článku se zabývá hlavně restaurátorskými zásahy, které proběhly na třech slavonických domech č. p. 536, č. p. 537 a č. p. 538.

⁶ Oliva Pechová, *Slavonice, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1967.

⁷ Jaroslav Sedlář, Jitka Sedlářová, *Slavonice*, Praha 1973.

⁸ Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

⁹ Petra Hoftichová, *Slavonice : městská památková rezervace*, Slavonice 1997.

¹⁰ Daniel Chadim, *Slavonice – perla renesance: průvodce městem a okolím*, Slavonice 2004

¹¹ V. Dvořáková, H. Machálková, Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance, *Zprávy památkové péče*, roč.14, 1954.

¹² Milada Lejsková – Matyášová, Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit. In: *Památková péče*, roč. 31, 1971, s. 4 – 16.

Zmíněný dům č. p. 538 podrobněji popisuje jiný článek,¹³ kde Lejsková – Matyášová poukazuje na nový přístup k restaurování sgrafita, kdy začíná být bráno jako reliéf u kterého se počítá s hmotou a už není brán pouze jako obraz. Článek dále popisuje grafické předlohy od Tobiaše Stimmera, podle kterých bylo průčelí domu restaurováno a rekonstruováno a předkládá i přesné znění nápisových pásek, které jsou umístěny nad každou figurální scénou.

O restaurování sgrafit probíhají časté diskuse a neustále se řeší otázky jak správně přistupovat a následně provést restaurování sgrafitové výzdoby. Metodologickým otázkám restaurování sgrafit se v roce 2003 věnovali Vratislav Nejedlý, Petr Pavelec¹⁴ a Václav Špale.¹⁵ Svě poznatky ve stejném roce publikovali ve Zprávách památkové péče. V roce 2004 proběhl pracovní seminář ve Slavonicích, na němž se odborníci zabývali problematikou restaurování a konzervování sgrafitové výzdoby fasád. Některé příspěvky, přednesené ve Slavonicích na pracovním semináři, nalezneme publikované v časopise Zprávy památkové péče z roku 2005. Svě názory zde sdělují Dagmar Michoinová,¹⁶ Ivana Kopecká,¹⁷ Jiří Novotný.¹⁸

Důležitým zdrojem informací je publikace vytvořená z příspěvků ze semináře Sgrafito 16. – 20. století a workshopu Sgrafito Litomyšlského zámku, konaných 16. – 17. dubna 2009 v Kongresovém sále v Litomyšli.¹⁹ Autoři článků, ze kterých jsem nejvíce čerpala, byli Pavel Waisser, Lumír Tejmar a Václav Špale. Pavel Waisser se zaměřuje na počátky sgrafitové výzdoby v Itálii a ve střední Evropě. Článek Lumíra Tejmara objasňuje jakým způsobem vznikala sgrafitová výzdoba v šestnáctém století a Václav Špale vysvětluje jak náročné je restaurování sgrafitové výzdoby. Text se zabývá podrobnou technikou restaurování sgrafit a poukazuje na výraznou absenci restaurátorských

13 Milada Lejsková – Matyášová, K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích. In: *Umění*, roč. 18, 1970, s. 383 – 394.

14 Vratislav Nejedlý, Petr Pavelec, K historii a metodologickým otázkám restaurování sgrafit, *Zprávy památkové péče*, roč. 63, 2003, s. 373 – 388.

15 Václav Špale, Problémy restaurování již restaurovaných sgrafit, *Zprávy památkové péče*, roč. 63, 2003, s. 389 – 403.

16 Dagmar Michoinová, Některé souvislosti vývoje technologie restaurování sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 65, 2005, s. 253 - 254.

17 Ivana Kopecká, Technologické aspekty restaurování sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 65, 2005, s. 255 – 256.

18 Jiří Novotný, Několik poznámek k charakteru sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 65, 2005, s. 257.

19 Vladislava Říhová (ed.), *Sgrafito 16. – 20. století : výzkum a restaurování (Příspěvky ze semináře Sgrafito 16. – 20. století a workshopu Sgrafito Litomyšlského zámku, konaných 16. – 17. dubna 2009 v Kongresovém sále v Litomyšli ...)*, Pardubice 2009.

zpráv ze starší doby. Velmi podrobně je pak popsán dům č.p. 538, nacházející se na Horním náměstí Slavonic, jehož sgrafitovou výzdobu budu ve své práci rovněž podrobněji rozebírat.

Klára Skrbková²⁰ se ve své bakalářské diplomové práci zaměřila na slavonický měšťanský dům č.p. 518. Hlavní zájem věnovala renesanční přestavbě a zaměřila se na stavebně historické souvislosti s podobnými domy ve Slavonicích a okolí. Část své práce zaměřila na proběhlou rekonstrukci stavby.

Druhá bakalářská diplomová práce, do které jsem měla možnost nahlédnout, pojednává o jednom ze slavonických domů č.p. 522. Autorka Vendula Karásková²¹ se zabývá stavební historií a rekonstrukcí domu. Práce obsahuje i kapitolu věnovanou sgrafitové výzdobě průčelí a problematickým otázkám při restaurování sgrafitové výzdoby.

Velmi přínosná by byla diplomová práce Jany Waisserové²², která se zaměřila na sgrafitovou figurální výzdobu slavonických měšťanských domů ze šestnáctého a sedmnáctého století. Bohužel jsem v průběhu psaní své bakalářské práce neměla možnost do práce Waisserové nahlédnout.

3. Zrod a přenesení sgrafita z Itálie do střední Evropy v době renesance

Renesanční sloh se do každé geografické oblasti dostal v odlišném časovém úseku a společně s ním i sgrafitová technika. Zažité označení renesance se však užívá přibližně až od poloviny devatenáctého století, kdy zmíněný úsek dějin pojmenovali historikové Jules Michelet a Jacob Burckhardt.²³ Renesanční doba představovala nový pohled na život spojený s návratem k antice a naturalismu. Hlavními tématy se stávaly myšlenky o svobodě, ceně vlastního života, ke kterému náležela i krása, kterou je člověk schopen vidět či slyšet. V malířství začaly dominovat objednávky portrétů, u kterých umělci zachycovali individualitu portrétované osoby. Stavby se začaly přetvářet na zámky, rezidence, paláce s arkádami, radnice, zahrady s fontánami, cechovní a měšťanské domy. Převážně ve střední Evropě se architektonickými renesančními prvky staly např. atiky s dekorativním cimbuřím, štíty - volutové, obloučkové, benátské nebo lombardského typu, vstupní portály, obdelníková okna a kamenná ostění oken, která můžeme obdivovat i na zkoumaných renesančních

20 Klára Skrbková, *Renesanční dům č.p. 518 ve Slavonicích*, (diplomová práce), Brno 2009.

21 Vendula Karásková, *Dům č. p. 522 ve Slavonicích. Stavební historie a rekonstrukce*, (bakalářská diplomová práce) Brno 2011.

22 Jana Waisserová, *Figurální sgrafito 16. – 17. století ve Slavonicích* (diplomová práce), Olomouc 2002.

23 Wilfried Koch, *Evropská architektura, Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 2012, s. 213.

domech ve Slavonicích. Značně se preferoval rozvoj měst, kde byli bohatí měšťané důležitým zdrojem zdokonalování a popularizace umění. Významnými se stávaly měšťanské domy se sgrafitovou či freskovou výzdobou, která výrazně pozvedla kulturní a uměleckou hodnotu stavby.

Do střední Evropy se sgrafito postupně dostávalo z oblasti střední Itálie, přesněji z provincie Toskánska, kde se sgrafitová technika začala postupně rozvíjet ve třináctém a čtrnáctém století. Z počátku italské renesance se nám do dnešních dob nedochovaly žádné prameny o samotných tvůrcích, kteří se zasloužili o prvotní sgrafitové výzdoby fasád. Změna přichází začátkem druhé poloviny patnáctého století, kdy za tvůrce výzdoby nádvoří florenského paláce, který vlastnil známý rod Medicejů, můžeme označit Maso di Bartolomea. O pár let později umělec Bernardo Rosselino použil sgrafitovou techniku u paláců v Pienze, přesněji mezi lety 1460 – 1464. První fasádu pravidelně členěnou různými scénami figurálních sgrafit, která se dochovala do dnešní doby, nalezneme na Via della Maschera d'Oro v Římě. Vznik fasády se datuje přibližně ke konci patnáctého století. Sgrafitovou výzdobu můžeme zčásti obdivovat na paláci Racani Aronni ve Spoletu, kde se mísí antická mytologie s římskou historií. Na fasádě spatříme scény znázorňující příběh Psýché, Apolóna a Dafné, sebevraždu Lukrécie, Scipionovu rozvalu apod. Předpokládá se, že tvůrci oné sgrafitové výzdoby jsou Giovanni da Spoleto a Vincenzo Tamagni.²⁴ V průběhu šestnáctého století se umělecká tvorba začala postupně přemísťovat do oblasti severní Itálie. Významnými městy, kde bychom mohli nalézt sgrafitovou výzdobu, jsou např. Verona, Janov, Brescia, Benátky nebo Padova.

Pokud svůj zájem zaměříme na figurální sgrafitovou výzdobu, dostaneme se do druhé poloviny šestnáctého století, kdy se zmíněný typ sgrafita začal plně rozvíjet. Důležitou roli v popularizaci techniky sgrafita sehrál italský architekt, malíř a životopisec Giorgio Vasari, který napsal *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*.²⁵ Vasari osobně se proslavil pozoruhodnou sgrafitovou výzdobou paláce dei Cavalieri v Pise, který se stal rezidencí rytířského řádu svatého Štěpána. Fascinující sgrafitovou výzdobu se podařilo obnovit a můžeme ji obdivovat i v dnešní době. Vasari dokonce využil sgrafitové zdobení i pro svůj vlastní dům. Sgrafitová technika se postupně šířila dále na sever a neustále se zdokalovala.

Postupně se sgrafito dostalo do oblasti Švýcarska, kde zhruba v polovině šestnáctého století

24 Pavel Waisser, Sgrafito, úhel pohledu. Figurální výzdoba fasád 16. století v evropském kontextu determinujícím česká a moravská sgrafita. In: Vladislava Říhová (ed), *Sgrafito 16. – 20. století*, Litomyšl 2009, s.7.

25 Giorgio Vasari, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů I*, Praha 1976.
Giorgio Vasari, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů II*, Praha 1977.

působil významný umělec Tobias Stimmer,²⁶ kterého můžeme již přímo spojovat se sgrafitovou výzdobou ve Slavonicích. Ve švýcarské oblasti se začala vyvíjet sgrafitová technika tzv. engadinská.²⁷ Engadinská technika byla využívána u iluzivních architektonických vyobrazení a figurální sgrafitová vyobrazení byla v oblasti spíše ojedinělá. Nejlépe dochovaná figurální sgrafita bychom ve Švýcarsku našli nejspíše na jednom z domů ve městě Vicosoprano.²⁸ Umělci a řemeslníci putovali z Itálie, přes švýcarské Alpy, až do oblasti střední Evropy. Engadinská technika se tak dostala i na území Českých zemí. Za důkaz jsou považována sgrafita zkoumaná na zámku v Litomyšli.

I v umění hrálo důležitou roli náboženství. V šestnáctém století se prosadila ve střední Evropě reformace. Německý teolog Martin Luther se zapsal do dějin svými reformačními spisy a překladem Bible. Vynalezení knihtisku v polovině patnáctého století přispělo ke značné oblibě a rozšíření Lutherových prací. Reformační tendence však kompozice figurálních sgrafit zásadně nepoznamenaly. Plochy architektury zdobené figurální sgrafitovou technikou, většinou s biblickými náměty, se však začaly posuzovat a prosazovat více jako naučné obrazy, které přibližují příběhy z Bible všem, kteří se vyskytnou v blízkosti domu. Do dnešních dob se v oblasti Bavorska zachovaly domy zdobené sgrafity i v mnoha větších městech. Figurální sgrafito bychom našli v městech Augsburgu, Řezně, Norimberku, Ulmu nebo Mnichově. V Augsburgu byla průčelí domů zdobena převážně od druhé poloviny šestnáctého století. Kolem poloviny šestnáctého století se postupně začíná sgrafito uplatňovat v oblasti Saska. Nejvýznamnější památkou zdobenou sgrafitem se stal zámek v Drážďanech. Větší část výzdoby však byla poničena za druhé světové války.

Zásadní roli hrálo území v severovýchodní oblasti Rakouska, které se již nachází blízko slavonické lokality. Důležitou roli v šíření sgrafitové techniky hrála například města Eggenburg, Gmünd, Horn, Langenlois, Retz, Weitra nebo Zwettl. V dřívějších dobách celou oblastí procházely obchodní stezky vedoucí z Itálie do Čech a na Moravu. Po těchto stezkách se do střední Evropy dostávali italští řemeslníci. Sgrafitová výzdoba byla ve střední Evropě převážně záležitostí měšťanských domů. Ve Weitre je doloženo sgrafito z roku 1540 a znázorňuje sv. Jiřího bojujícího s drakem. V Eggenburgu se nalézá sgrafitové zdobení z roku 1547 na tzv. Malovaném domě, na jehož základě se vyčlenila určitá skupina sgrafit, která jsou si velmi podobná a podrobněji se na ně zaměřím v sedmé kapitole.

V Českém království, které bylo tvořeno Čechami, Moravou, Lužicí a Slezskem, se renesance

26 Autor grafických předloh, podle kterých byla vytvářena část sgrafitové výzdoby na některých slavonických domech.

27 Ibidem, (viz pozn. 24), s. 10.

28 Nachází se na jihovýchodě Švýcarska.

začala objevovat spolu se sgrafitovou technikou až od konce patnáctého století a trvala přibližně do začátku sedmnáctého století. Za první architektonický renesanční prvek na našem území se pokládají portály z devadesátých let patnáctého století na zámcích v Tovačově, Moravské Třebové a okna Vladislavského sálu v Praze.²⁹ Převážně ve druhé polovině šestnáctého století se díky řemeslníkům, přicházejícím z jihu, přesouvá i technika sgrafitové výzdoby na území Českých zemí, kde se pak individuálně rozvíjí v jednotlivých oblastech.

Mezi naše významné stavby, které mají svůj povrch zdobený renesančním sgrafitem můžeme zmínit zámky v Litomyšli, Pardubicích, Velkých Losinách, Třeboni, Horšovském Týně nebo Doudlebách nad Orlicí. V Praze jsou sgrafitem pokryty paláce Rožmberský, Schwarzenberský, Pernštejnský, arcibiskupský palác nebo Velká Míčovna Pražského hradu a mnoho dalších budov. Sgrafitovou výzdobu však nenesou jen zámky nebo paláce, ale nalezneme ji skoro v každém větším i menším městě, pokud nebyla výzdoba poškozena či úplně zničena při přestavbách. Sgrafito můžeme obdivovat na měšťanských domech v Českém Krumlově, Sušici, Telči, Slavonicích nebo na radnici v Plzni. V mnoha případech okolo sgrafitové výzdoby můžeme projít a ani si jí nevšimneme, protože po doznění renesance a v následujících stoletích bylo sgrafito většinou přemítnuto novou vrstvou omítky. Stále probíraným tématem se tak stala otázka, zda nanesení další vrstvy omítky mělo na sgrafito pozitivní či negativní dopad. V některých případech se díky nové vrstvě sgrafito dochovalo do dnešní doby a v jiných bylo nesprávným složením nového nátěru nenávratně poničeno.

4. Sgrafito

Architektonickou ozdobnou součástí renesančních staveb se stala technika zvaná sgrafito, vznikající proškrábáním omítky. V šestnáctém století byly sgrafitové obrazce vytvářeny tak, že se nanasla vrstva omítky, která obsahovala další složky např. uhlí a měla hrubší strukturu. Na ni se pak nanasly jemnější vápenné nátěry, do kterých se poté vyrývaly připravené vzory. Rytím do jemnější světlé vrstvy, položené na zpravidla drsnějším tmavém podkladu, se vytvářel záměrný kontrast a předkreslené motivy. Zmíněným způsobem sgrafitáři vytvořili výzdobu na slavných měšťanských průčelích. Základní složkou omítky se staly písek a vápno. Díky různým příměsím se do značné míry mohla ovlivňovat i rozmanitost barevných odstínů omítek. Obecnou dezinformací, že sgrafito bylo v renesanční době vytvářeno proškrábáním dvou odlišně barevných vrstev omítky, se zabýval a

²⁹ Petr Dvořáček, *Architektura českých zemí, Renesanční sloh*, 2005, s.7.

vysvětlil ji Lumír Tejmar.³⁰

Umělce vytvářející sgrafitovou výzdobu dnes nazýváme sgrafitáři. Pravděpodobně se jednalo o členy určité dílny a výzdobu mohli provádět např. kameníci, zedníci nebo malíři. Není však možné dohledat, kdo sgrafitová zdobení opravdu vytvářel. Motivy a scény, které znázorňovali na fasádách, pocházely často z překreslených prací slavných dobových umělců. Sgrafitář vytvářející sgrafito podle určité předlohy, musel umět potlačit všechny nedůležité části grafiky ve prospěch přehlednosti kompozice.

Pomocí sgrafitové techniky se začaly opět zdobit fasády budov ve druhé polovině devatenáctého století a počátkem dvacátého století. Budovatelská doba opět prosadila sgrafitovou techniku. U novodobých sgrafitových zdobení šlo už však o jiný technický postup při nanášení vrstev omítky, než u sgrafit ze šestnáctého století.

4.1. Typy sgrafitové výzdoby

Sgrafitovou techniku rozdělujeme na jednotlivé typy. Nejčastěji používanými se staly architektonický (linky, kvádrování, psaníčka), ornamentální (geometrické nebo rostlinné motivy) a figurální (zvířecí nebo lidská postava). Součástí sgrafitových zdobení jsou v některých případech malované linky nebo stínování. Obsah figurálních sgrafitových výjevů se vztahoval k náboženským, mytologickým, historickým a místy i světským tématům. Důvodem prosazení sgrafitové výzdoby se stala také skutečnost, že nebyla tak finančně nákladná jako třeba kamenné plastické články. Sgrafito, které znázorňuje architektonické plastické prvky (ostění oken, římsy nebo konzoly) na dvojrozměrné ploše, nazýváme iluzivní a je tvořeno pomocí perspektivy. Na průčelí domu si objednatelé často nechávali sgrafitem znázornit i svůj rodinný erb, cechovní znak, monogram nebo něco, co symbolizovalo jejich řemeslo nebo postavení ve společnosti.

4.2. Grafické předlohy

U většiny sgrafitových figurálních scén umístěných na hlavních fasádách slavných domů byly pravděpodobně použity jako předlohy dobové grafiky. Dochované grafiky pomáhají dešifrovat

³⁰ Lumír Tejmar, K vymýcení pověr o technice renesančních sgrafit, In: Vladislava Řihová (ed), *Sgrafito 16.-20. století*, Litomyšl 2009, 99-110.

značnou část sgrafitových výjevů. Do řady tvůrců grafických vzorů, které se mi podařilo dohledat, můžeme zařadit Virgila Solise, Tobiase Stimmera, Josta Amana, Erharda Schöna, Nikolase Stoera, Geoga Pencze či Albrechta Dürera. Přes velké množství dochovaných grafických předloh v různých rozsáhlých sbírkách se mi bohužel nepodařilo dohledat grafické předlohy ke všem figurálním sgrafitovým scénám znázorněných na slavonických domech. Některé grafiky se zřejmě nedochovaly do dnešní doby, nebyly ještě identifikovány nebo byly scény vytvářeny podle jiných vzorů. Sgrafitovou figurální scénu nebylo v několika málo případech možné identifikovat z důvodů rozsáhlého poškození .

5. Historie Slavonic

Slavonice byly vybudovány mezi třemi zásadními geografickými oblastmi. Historická území jsou dnes známá pod názvy Čechy, Morava a Rakousko. Město nyní spadá do Jihočeského kraje a okresu Jindřichova Hradce. Podíváme-li se však na umístění Slavonic z historického hlediska, zjistíme, že dříve patřily více k Moravě. Jihozápadní kout Moravy nebyl dlouhou dobu trvale osídlena, což zapříčinily drsnější přírodní podmínky. Významnými se staly komunikace vedoucí z Prahy přes Jindřichův Hradec do Vídně a z Brna do Pasova. Na místě, kde se protínaly, vznikla ve třináctém století trhov^á ves, ze které vyrostlo o pár století později město Slavonice. V době rozmachu obchodních stezek patřila trhov^á ves k panství pánů z Hradce z rodu Vítkovců. Páni z Hradce se pustili do budování základů budoucího města, chopili se úkolu kolonizace rozsáhlé, hustě zalesněné pohraniční oblasti. Trhov^á ves stála na místě dnešního Dolního a Horního náměstí. První historicky doložená písemná zmínka o Slavonicích pochází z roku 1260 a obsahuje svědectví faráře Wenera „*dominus Wernerus plebanus de Zlawinc*”³¹. Samotné farářovo jméno napovídá, že trhov^á ves byla kolonizována německy hovořícím obyvatelstvem. Mohlo by se pravděpodobně jednat o poddané z rakouské oblasti, která patřila pánům z Türnau.³² V druhé polovině třináctého století byly, na příkaz krále Přemysla Otakara II., Slavonice opevněny a zřejmě začal vznikat i rozsáhlý propracovaný podzemní systém, který plnil zároveň funkci odvodňovací i obranou. Za krále Václava II. bylo uděleno právo vybírat mýtné a povolení vybudovat sklad soli.

Nejen městská pečeť, ale i písemné zmínky ze čtrnáctého století již dokládají, že se Slavonice staly městem. Písemné doklady se zmiňují o městě ve spojitosti se soukenickým cechem, hradbami s branami a kostelem Panny Marie. Město se pomalu začalo rozrůstat a obyvatelé se živili nejen

31 Jaroslav Sedlář, Jitka Sedlářová, *Slavonice*, Praha 1973, s. 11.

32 Soňa Thomová a kol., *Historická města Čech a Moravy*, Praha 2011, s. 398.

zemědělstvím, ale převážně obchodem a různými řemesly. Ve stejném století se již začaly budovat gotické domy, později přetvořené do podoby měšťanských renesančních domů. Domy zde byly zakládány na dlouhých parcelách s úzkými dvory. Součástí každé tehdejší usedlosti byly hospodářské budovy, které na těchto úzkých parcelách měly své místo v zadní části pozemku.

Husitské války na počátku patnáctého století do chodu města zásadně nezasáhly. Páni z Hradce vyznávali katolickou víru a husitské hnutí se ve městě neprosadilo. Hradby, kterými bylo město obeháno, ho nejednou uchránily. Husité se po neúspěšných pokusech město dobýt, zaměřili na okolí Slavonic, které mohli drancovat. Zničili nedalekou kapli Božího Těla, která zde byla vystavěna již ve třináctém století. Směrem na Jindřichův Hradec zcela vyhladili vesnici Pfaffenschlag, která patřila do vlastnictví farářů ze Slavonic.³³ Po husitských válkách se městu rozšířila privilegia o právo vařit pivo, právo mílové a právo trhu na den Božího těla. Spolu se zmíněnými kompetencemi se zavedl i městský pořádek. Význam to mělo takový, že správu města dostali na starost tzv. konšelé, kterých bylo celkem dvanáct, a kteří si vždy mezi sebou zvolili purkmistra.

Celá fortifikace města se dočkala první obnovy v šestnáctém století. Součástí opevnění byly tři vstupní brány Horní, Dolní a Rakouská. Brány byly postupem času přejmenovány na Jemnickou, Bolíkovskou a Bejdovskou. Dvě ze tří bran se podařilo dochovat do dnešní doby a nyní patří k obdivovaným historickým památkám. Důležitou se stala nově zavedená poštovní trasa, vedoucí z Prahy přes Tábor, Kunžak, Slavonice, Ober-Hollabrunn do Vídně. Zpočátku byla v provozu výhradně kurýrní služba. Až v roce 1560 bylo zavedeno i vozové spojení.³⁴ Pro řemeslníky a obchodníky měla poštovní trasa značný význam, představovala pro ně další možnost odbytu jejich výrobků. V polovině šestnáctého století připadly Slavonice Zachariášovi z Hradce, který značně podporoval kulturu a umění ve městě. V roce 1551 se vydal na cestu do Itálie, která byla velmi inspirativní. Zachariáš doputoval s českým panstvem do města Janova.³⁵ V době renesance byly zakládány rozličné cechy a ve Slavonicích tomu nebylo jinak. Z řady slavonických cechů můžeme jmenovat např. cech řeznický, pekařský, plátenický, ševců a koželuhů nebo soukenický. Soukenictví bylo ve slavonickém kraji značně oblíbené. Šestnácté století přineslo klíčové přestavby měšťanských domů na obou náměstích. Středověký vzhled pozdně gotických staveb byl přetvořen do renesanční podoby, kterou dnes můžeme obdivovat na vlastní oči. V průběhu celého šestnáctého století město nadmíru vzkvétalo. Do města přicházelo stále více stavebníků z jihu. Spolu s nimi se do města dostaly nové umělecké proudy a metody, které dnes

33 Ibidem, s. 400.

34 Daniel Chadim, *Slavonice – perla renesance: průvodce městem a okolím*, Slavonice 2004, s. 5-6.

35 Ibidem, (pozn.31) s. 43.

řadíme do období renesance. Šestnácté století bylo velmi rozmanité i z hlediska náboženství. Německý reformátor Martin Luther byl jedním z iniciátorů, který svými náboženskými názory ovlivnil dobový pohled na katolickou víru. Na základě nového náboženského smýšlení se postupně zrodila protestantská víra. Páni z Hradce byli vyznavači katolické víry, ale již nedokázali ovlivnit skutečnost, že Slavonice se staly převážně protestantskými, což souviselo i s převahou německého obyvatelstva. Jako odpověď na reformaci byli do města v roce 1593 vysláni jezuité, ale slavonické obyvatelstvo se i přesto stále hlásilo k evangelickému vyznání.

Sedmnácté století bylo ve znamení třicetileté války, která Slavonice radikálně zasáhla. Nejprve bylo město vypleněno císařským vojskem. Následkem drancování v průběhu třicetileté války zůstala ve městě jen osmina původních obyvatel. V dřívějších dobách vybudované opevnění městu velkou měrou pomohlo, bez hradeb by bylo ještě více zdecimované. Pět dlouhých let plenili Slavonice ke konci třicetileté války Švédové, kteří město ještě více zruinovali. V druhé polovině sedmnáctého století, přesněji v osmdesátých letech, přišlo další neštěstí v podobě moru.

Ani osmnácté století nepřineslo blýskání na lepší časy, město zasáhl požár, který pohltit celé město spolu s farním kostelem. Ve stejnou dobu Marie Terezie nařídila přeložit poštovní trasu z Vídně do Prahy a nechala ji vést přes města Znojmo a Jihlavu. Negativní dopady požáru a přeložení poštovní trasy město hospodářsky i kulturně velmi negativně poznamenaly.

Devatenácté století přineslo různé spory, na kterých se podílelo převážně židovské obyvatelstvo. Kontroverze se vedly o tom, do jaké oblasti město vlastně spadá. Židé se postupně začali přemísťovat z vesnic do měst, kam dříve měli zakázaný vstup. Ve Slavonicích vyrostala židovská komunita, která silně ovlivňovala chod města. Židovskou snahu prosadit se ve městě nemůžeme považovat za negativní, protože právě díky židovským obchodníkům a podnikatelům město opět začalo hospodářsky růst. Ke konci devatenáctého století bylo židovské etnikum natolik vlivné, že mu bylo povoleno vystavět si svou vlastní synagogu.

Začátkem dvacátého století, přesněji v roce 1902, byla do Slavonic přivedena železniční doprava, která byla další rok prodloužena až na rakouské území. Konečně tak po dlouhých negativních historických ranách opět přichází kulturní růst města. Železnice přivedla nejen do města, ale i do regionu, nové možnosti a větší kulturní ruch. Ve dvacátém století se zájem soustředil na otázku nacionální příslušnosti města. Město sice spadalo na území Čech, ale již od svého vzniku bylo obyvatelstvo města převážně německého původu a rakousko – uherská vláda ho považovala spíše za součást Rakouska - Uherska než Čech. Ke konci první světové války byl vyhlášen vznik

Československa. Při rozdělování území došlo ve městě dokonce k ozbrojeným střetům, protože německá část obyvatelstva usilovala o připojení Slavonic k Německu či Rakousku. Nakonec však bylo město připojeno k Československu. V Německu postupem doby nastoupil fašistický režim a politická situace se ještě více vyostřila. Rok 1938 byl zásadním, protože bylo nejprve připojeno Rakousko k Velkoněmecké říši a poté nastoupil Mnichovský diktát, který odtrhl od Československé republiky celý soudní slavonický okres. Město tak opustili čeští a židovští obyvatelé. Poválečné období zase naopak přineslo odsun německého obyvatelstva z pohraničí. V roce 1945 byly Slavonice osvobozeny Rudou armádou a do prázdných domů se začali stěhovat lidé z českého vnitrozemí. Po osídlení Slavonic novým českým obyvatelstvem se k moci ve městě dostala Komunistická strana Československa. Na počátku padesátých let se začala budovat železná opona, což na život ve městě, které bylo zařazeno do hraničního pásma, mělo ohromný dopad. Některé rodiny byly dokonce kvůli této skutečnosti donuceny z nově vybudovaného domova odejít, protože byly shledány nespolehlivými pro pobyt u rakouských hranic. Úpadek města byl značný a měl negativní dopad na mnoho kulturních a uměleckých památek ve městě, které byly postupem času devastovány. Koncem padesátých let naštěstí došlo k vyčlenění města z pohraničního pásma a mohlo se stát konečně lépe přístupným. Díky památkám, které přečkaly těžké časy, bylo město v polovině dvacátého století prohlášeno za městskou památkovou rezervaci, ale stále zde působil negativní faktor nedalekých hranic s ostnatými dráty. Až rok 1989 přinesl městu naději na lepší budoucnost, protože se otevřely hranice a Slavonice se mohly postupně stát hojně navštěvovaným místem. Město se pozvolna začalo kulturně rozvíjet. Památky se konečně dočkaly patřičného zájmu a obnovy.

6. Renesanční měšťanské domy ve Slavonicích

Zvelebování měšťanských domů ve Slavonicích vždy souviselo s bohatstvím města. Za doby svého největšího rozkvětu v šestnáctém století se začali bohatí měšťané předhánět, kdo z nich bude mít nejreprezentativnější budovu jak v interiéru, tak z venkovního pohledu. Gotické domy, vybudované na dlouhých parcelách, se začaly přestavovat. Nejrazantnější zásahy, viditelné na první pohled, prodělala průčelí domů na Horním a Dolním náměstí. Postupně byla přetvořena do renesanční podoby. Vlastníci nechávali na svých domech často zobrazovat významné historické osobnosti, portréty panovníků, mytologické postavy nebo symboly svého řemesla či obchodu. Na mnoha domech se dochoval erb Zachariáše z Hradce a jeho ženy Kateřiny z Valdštejna, kterým patřilo město za jeho největšího kulturního rozkvětu.

Slavonice jsou nazývány perlou renesance a to zcela poprávu. Město bychom mohli přirovnat ke galerii pod širým nebem, kde již několik století probíhá výstava renesančního sgrafita. V rozsáhlé sbírce, kterou můžeme obdivovat při průchodu městem, nalezneme všechny základní typy sgrafita. Bližším prozkoumáním vyobrazených figurálních scén na jednotlivých budovách budeme fascinováni různorodostí výzdoby. Fasády měšťanských domů představují rozsáhlou škálu námětů. Od starozákonních a novozákonních výjevů přes znázornění panovníků, šlechticů a vysoce postavených osobností po vyobrazení lidových zvyklostí nebo každodenních činností. Je důležité si uvědomit, že v době, kdy sgrafita vznikala, neuměli všichni obyvatelé číst a psát. V dřívějších dobách se biblické příběhy předávaly mladším generacím převážně pomocí vypravování. Mluvené slovo bylo nejpoužívanějším prvkem, kterým se předávaly získané zkušenosti a informace. Náboženství v šestnáctém století silně ovlivňovalo život každého člověka a sgrafitové figurální výjevy, inspirované biblickými příběhy, začaly v renesanční době plnit i funkci naučnou. V šestnáctém století byly Slavonice převážně protestantské a tato skutečnost by se také dala přičíst k většímu rozmachu figurálního sgrafita, které již nebylo bráno jen jako výtvarný ozdobný prvek. Figurální sgrafito začalo být chápáno jako určitá vizuální forma, která poučuje pozorovatele o daném tématu. Příkladem mohlo být sgrafitové znázornění biblických příběhů, které bylo pro vzdělanější zájemce doplněno nápisovými páskami. Biblické scény tudíž nebyly neobvyklé, ba právě naopak, staly se pro figurální sgrafitovou výzdobu zcela typické.

Slavonické domy jsou zajímavé nejen rozmanitou sgrafitovou výzdobou, ale zároveň i pestrými barevnými odstíny omítek, které ještě více přitahují pohledy kolemjdoucích. Pestrobarevná zdobení byla vytvářena pomocí různorodých příměsí. Postupně na jednotlivých slavonických domech představím sgrafitovou výzdobu. Všechna průčelí zkoumaných domů byla v nedávných letech restaurována či rekonstruována. Originální fragmenty se u každého domu dochovaly v jiném rozsahu. Původní části však velmi pomohly při restaurování či nutné rekonstrukci a dnes tak můžeme při průchodu městem nahlédnout do světa měšťanské společnosti šestnáctého století.

Stavební historii slavonických domů, která se přímo nevztahuje ke sgrafitové výzdobě, se pokusím příliš nezahrnovat do textu. Vypisováním veškerých dostupných informací o přestavbách a opravách domů bychom se jen vzdalovali od samotného tématu práce. U každého slavonického domu uvádím nejprve všeobecné informace, pro přesnější představu o poloze domu je v obrázkové příloze umístěna mapka označující vybrané slavonické domy. **[Obr. 1]** Pokračuji stručným popisem aplikovaných architektonických prvků, užitých typů sgrafitové techniky na fasádách a představením

nalezených grafických předloh, které porovnávám se sgrafitovým ztvárněním.

6.1. Dům č. p. 522 – Besídka

Jednopatrový měšťanský dům [Obr. 2] nás na první pohled upoutá svou předsazenou formou arkýře roztaženého na celou šířku stavby. První patro tak ční do ulice, zároveň je neseno sedmi zdvojenými kamennými krakorci. Tříosé průčelí ukončuje obloučkový štít benátského typu. Zajímavostí průčelí domu se stalo i řešení odtoku vody ze střechy vysunutého patra. Voda odtéká čtyřmi chrličmi, které se svým vzezřením podobají hlavám sumců. Fasádu prvního patra zakončuje obloučková atika, která však není původní, což platí i pro zmíněné chrliče.

Sgrafitová výzdoba domu byla vytvořena roku 1547 a řadí se tak k nejstarším objeveným sgrafitům ve střední Evropě. Na fasádě domu nalezneme všechny tři základní typy sgrafitové výzdoby a to architektonický, ornamentální a figurální. V přízemí mezi krakorci zobrazuje figurální sgrafito šest biblických postav, nad kterými byly vytvořeny i nápisové pásky se jmény. Na fasádě prvního patra nalezneme několik figurálních sgrafitových výjevů ze Samsonova života. Zmíněné vysazené první patro zakončuje obloučková atika. Obloučky atiky byly ozdobeny opět figurálním sgrafitem, které představuje deset kroků lidského života v časovém rozmezí od deseti do sta let. Celé průčelí zakončuje obloučkový štít, na kterém jsou zobrazeny postavy bratrů Kaina a Ábela.

První doložené restaurátorské zásahy proběhly v roce 1953, kdy také byla tři okna prvního patra osazena novým kamenným ostěním. K dalším restaurátorským pracím došlo v letech 1971 a 1991. V roce 1991 se majitelem domu stal Ing. Boháč, který v domě zřídil Snack-bar a následně hotel, dnes je dům známý pod názvem Besídka. Originální fragmenty sgrafita se na fasádě nejvíce dochovaly v prostřední části průčelí, nepočítaje však obloučkovou atiku vysunutého patra. K poslednímu restaurování fasády došlo v roce 2001.

Na otázku, kdo byl vlastně majitelem domu v době největšího rozkvětu města, můžeme stěží dobře odpovědět. Na základě identifikovaných námětů, které si nechal na svém domě ztvárnit, však můžeme alepoň poukázat na několik indicií, které by mohly pomoci při hledání odpovědi. Znak [Obr. 12] umístěný nad vchodem vybízí ke spekulaci, že se mohlo jednat o řemeslníka. Z několika dochovaných dokumentů se dozvídáme, že dům patřil soukenickému cechu. Na znaku jsou rozpoznatelná dvě kladívka a dvě písmena PP. Znak dominují dva zkřížené nástroje, u kterých nebylo určeno k čemu sloužily. Nejnovějším poznatkem se stal odkryv vrstvy omítky na levém boku domu. Byl zde odhalen obraz, na kterém byl následně identifikován Mojžiš držící desky desatera přikázání.

Nově objevená skutečnost vytváří předpoklad, že původní majitel mohl být židovského původu.

Mezi krakorci se nachází šest polí se starozákonnými postavami a nápisovými páskami se jmény. První postava představuje Sáru **[Obr. 3]**, která byla manželkou Abrahama a matkou Izáka. Sgrafitová interpretace znázorňuje stojící postavu v dlouhých ženských šatech. Jób **[Obr. 4]** sedí a přes sebe má přehozený kus látky. Áron **[Obr. 5]**, bratr Mojžíše, má jednu ruku u pasu a druhou zdviženou s nataženým ukazováčkem. Jákob **[Obr. 6]** není zpodobněn sám jako ostatní postavy, ale jak zápasí s andělem.³⁶ Jozue **[Obr. 7]** sedí a v jedné ruce drží zřejmě kopí. V posledním rámci je zpodobněn první izraelský král Saul **[Obr. 8]** ve zbroji a s korunou na hlavě.³⁷ Sgrafitem ztvárněné popisované postavy byly v minulosti výrazně poničeny vývěsními štíty, které se na fasádu připevňovaly. Narušené dolní části výzdoby proto museli restaurátoři z velké části rekonstruovat. Vyhledáváním grafických předloh i k slavníckému domu č.p. 522 se v diplomové práci zabývala Waisserová. Bohužel jsem v průběhu psaní své bakalářské práce neměla možnost do ní nahlédnout. Z jiné písemné práce, která čerpá informace od Waisserové, se dozvídáme o její hypotéze, že autorem grafických vzorů použitých u šesti starozákonních postav by mohl být Erhard Schön.

Na čele arkád se nachází mezi konzolemi pás s páskou označenou písmeny AO a letopočet 1547. Dosavadní publikace, zmiňující se o značce AO na slavníckém měšťanském domě, vyjadřují stejnou domněnku. Písmena by mohla značit monogram samotného autora či dílny vytvářející sgrafita.

Pod okny vystouplého prvního patra se táhne sgrafitový pás obsahující scény ze Samsonova života. Zleva začíná řada figurálním výjevem Samson trhající lva.³⁸ **[Obr. 9]** Uprostřed vidíme lva, kterému Samson rozevívá čelisti, a v pozadí strom.

Samson bije Filištínské oslí čelisti³⁹, Samson pije vodu tryskající ze skály⁴⁰ a Samson nese vrata z města Gázy⁴¹ **[Obr. 10]** jsou výjevy, které sgrafitář sloučil do jednoho rámce. Pozadí dotváří okolní kopcovitá krajina se dvěma stromy.

Poslední pole znázorňuje scénu, kdy vojáci v levé horní části čekají na Samsona, kterému vpravo vyobrazená Dalila právě stříhá vlasy.⁴² **[Obr. 11]**

V publikaci Jaroslava Sedláře a Jitky Sedlářové nacházíme nesrovnalost ve správné identifikaci dvou sgrafitových výjevů. U první scény se Samsonem trhajícím lva byla nesprávně určena ikonografie

36 *Bible svatá, aneb, Všecka Svatá písmena Starého i Nového zákona*, 1991, Genesis 32,24.

37 Všech šest postav naleznem blíže popsáné ve Starém zákoně.

38 *Ibidem*, (pozn.36), *Kniha Soudců* 14,6.

39 *Ibidem*, 15,15.

40 *Ibidem*, 15,19.

41 *Ibidem*, 16,3.

42 *Ibidem*, 16,18.

a výjev označen jako Jonáš s velrybou. Druhý výjev, Samson bije Filištínské oslí čelistí, byl nesprávně označen jako David a Filištínští. Správně určena je uvedená scéna Samsona nesoucího vrata z města Gázy. Za předlohy k výjevům se Samsonem mohly, podle J.Sedláře a J.Sedlářové, posloužit dřevořezy ze Severinovy bible z roku 1537.⁴³

Výzdobu, která vyplňuje prostor kolem oken prvního patra, vytváří iluzivní sgrafito. Napodobuje architektonické prvky v podobě prolamovaných pilastrů. Viditelným se stal zásah, kdy byla pořízena nová ostění tří oken, který sgrafitovou výzdobu v malé míře odstranil.

Obloučkovou atiku, která zakončuje fasádu prvního patra, zdobí figurální sgrafito, které představuje deset kroků lidského života v časovém rozmezí od deseti do sta let. Postavy jsou umístěné v jednotlivých půlkruhových architektonických rámcích. Součástí jsou i nápisové štítky, ale nápisy jsou v polorozpadlém stavu a nedají se identifikovat. Celá atika prvního patra byla přidělena až novodobě a sgrafitová výzdoba tudíž není původní.

Štít rozdělují tři římsy na čtyři etáže. Ve spodní části štítu můžeme spatřit tři malá okénka, která nejsou kvůli vysutému patru příliš vidět. Plochu zdobí sgrafitové architektonické prvky a rostlinné motivy. Ve druhém patře štítu se nachází biblické scény, které pojednávají o bratřech Kainovi a Ábelovi. **[Obr. 13]** Vlevo umístěná scéna znázorňuje scénu Kain zabíjí Ábela.⁴⁴ Výjev pokračuje scénou uprostřed, kde je umístěn Ábel, který obětuje zvíře ze svého stáda⁴⁵ a úplně vpravo Kain, který obětuje obilí.⁴⁶ Grafické předlohy, podle kterých mohly být tvořeny postavy Kaina a Ábela, pocházejí z tzv. Wartburské bible z roku 1534.⁴⁷ Nejvyšší patra štítu zdobí sgrafitové ornamentální motivy.

6.2. Dům č.p. 520

Měšťanský jednopatrový dům **[Obr. 14]** pochází z druhé poloviny šestnáctého století. První patro je vysazeno na segmentových obloucích, které spočívají na pěti kamenných krakorcích. Průčelí je výrazné nejen tmavomodrým odstínem sgrafitové výzdoby, ale i atikou s vylamovaným kládím. V atice domu se u dvou oken dochovala kamenná ostění. I v tomto domě, ostatně jako v mnoha slavných domech, zdobí interiér sklípková klenba a schodiště z původního mázhausu.

43 Ibidem, (pozn. 31), s. 66.

44 Ibidem, (pozn. 36), 4,8.

45 Ibidem, 4,4.

46 Ibidem, 4,3.

47 Jarmila Krčálová, Renesanční nástěnná malba v Čechách a na Moravě, In: Jiří Dvorský (ed.), *Dejiny českého výtvarného umění, II/1*, Praha 1989, s. 64.

Průčelí zdobené převážně figurálním a ornamentálním sgrafitem umístěným v dekorativních rámcích patří ve Slavonicích k jedné z nejpůsobivějších. Sgrafito se na fasádě přízemí objevuje jen v horní části, první patro vyčnívající do ulice už je bohatě zdobené figurálním sgrafitem stejně jako plastická korunní římsa. Svou tmavou barvu získala omítka přidáním rozdrčeného dřevěného uhlí, jehož malé kousky jsou patrné při bližším pohledu.

V přízemí pod krakorci nalezneme sgrafitovou technikou vyobrazeny tři polopostavy, dle vzezření vysoce postavených osobností. Vysuté patro zdobí horizontální sgrafitový pás pod okny, který je rozdělen na jednotlivá pole. Jednotlivá pole mají ve své horní části umístěny nečitelné nápisy. V prostředním poli je znázorněn erb Zachariáše z Hradce **[Obr. 15]** a v ostatních šesti polích neidentifikované polopostavy. Mohlo by se jednat o podobizny rakouských arcivévodů z rodu Habsburků. Bohužel se mi nepodařilo nalézt patřičné grafické předlohy.

Mezi okny prvního patra se nachází figurální sgrafitové ztvárnění dvou postav Davida a Goliáše.⁴⁸ Vlevo je umístěna postava Davida, **[Obr. 16]** která drží prak. Vpravo umístěný Goliáš **[Obr. 17]** svírá v jedné ruce kopí, ve druhé štít a na hlavě má přilbici. Nalezená grafická předloha od Virgila Solise **[Obr. 18]** ukazuje obě postavy na jednom grafickém vyobrazení, nikoli samostatně. Sgrafitář musel najít dostatek místa pro postavy, proto grafický vzor rozdělil a umístil postavy zvlášť mezi okna. Pro lepší orientaci umístil nad každou z postav nápisovou pásku se jménem. Na grafické předloze se David nachází v levé části a viditelně v rukou svírá prak, ve kterém má kámen a napřahuje se k hodů. Goliáš stojí v pravé části scény v plné zbroji, v jedné ruce drží kopí a v druhé štít. Grafika zachycuje i okolní prostředí. Davida s Goliášem na břehu jezera, vpravo stojí stan, vlevo v pozadí hrad a uprotřed pluje na vodě loď, kterou se pravděpodobně sgrafitář pokoušel vyobrazit pod nápisovou páskou se jménem Davida.

Hladká atika představuje tři sgrafitové figurální výjevy vytvořené opět podle dřevořezů Virgila Solise. Jsou zde znázorněny mytologické scény k Ovidiovým Proměnám. Scéna v levé části představuje Ikarův pád **[Obr. 19]** a ze všech tří horních figurálních výjevů je nejvíce poničena. V dolní části, pod scénou Ikarova pádu, nalezneme fragmenty nápisu, který již není možné přečíst. Na figurálním výjevu se dá jen obtížně rozeznat padající Ikaros v levé polovině a v pravé horní polovině jeho letící otec. Grafická předloha nám proto podhalí míněnou sgrafitovou podobu. **[Obr. 20]** V řecké mytologii byl Ikaros synem vynálezce Daidala. Král Mínos Didala a jeho syna Ikara uvěznil. Daidalos vymyslel způsob jak utéci. Vyrobil křídla z vosku a peří pro sebe a svého syna. Ikaros se však při letu

48 Ibidem, (pozn.36), První kniha Samuelova 17,48.

vznesl příliš vysoko ke slunci, vosk na jeho křídlech roztál a on spadl do moře, ve kterém se utopil.⁴⁹

Uprostřed atiky, mezi dvěma malými okénky, byla vytvořena scéna Ajaxovy sebevraždy. **[Obr. 21]** Ajax bojoval na straně Řeků při napadení Tróje. Zúčastnil se soutěže o Achillovu zbroj, ale v té zvítězil Odysseus. Ajaxe velmi rozčuřila jeho prohra a chtěl vítěze s jeho druhy napadnout, ale bohyně Athéna zmátla jeho zrak. Namísto úmyslné vraždy vítězů tak pozabíjel stádo ovcí. Druhého dne se probudil a zhrozil se natolik svých původních zamýšlených činů, že nalezl na svůj meč a zemřel.⁵⁰ Sgrafitová scéna na fasádě nám ukazuje právě chvíli, kdy Ajax naléhá na meč. Grafická předloha Virgila Solise **[Obr. 22]** obsahuje navíc krajinu a městskou zástavbu v pozadí.

Poslední sgrafitové figurální vyobrazení představuje Aenea, jak odnáší svého otce Anchísa z hořící Tróje. **[Obr. 23]** Aeneas byl synem Anchísa a římské bohyně lásky Venuše. Anchísés se vychloubal svým vztahem s Venuší, za což byl zmrzačen a nemohl bojovat. Syn Aeneas se však stal jedním z proslavených trojských hrdinů. Zkáza Tróje nebyla daleko, a tak Venuše Anchísa varovala. Aeneas nakonec uprchl z hořící Tróje se svým synem a otcem, kterého nesl na zádech.⁵¹ V levé části sgrafitového výjevu vidíme Aenea s otcem na zádech a vpravo hořící Tróju. Porovnáním grafické předlohy se sgrafitovou podobou zjistíme, že sgrafitář byl velmi přesný. **[Obr. 24]**

Sgrafitová výzdoba zaujímající okolní plochu jednotlivých figurálních výjevů je složena z velmi rozmanitých ornamentálních motivů. Na levé straně průčelí můžeme rozpoznat i dva zvířecí tvory zapadající do celkové kompozice.

6.3. Dům č.p. 518 - Fárův dům

Na měšťanském domě č. p. 518 **[Obr. 25]** nás na první pohled upoutá rozdělení průčelí, které navodí pocit, že se jedná o dva oddělené domy. Zmíněný dojem vytvářejí převážně dva architektonické prvky, dvojštít a rozdílná sgrafitová výzdoba na pravé a levé části domu. Ve středověku se skutečně jednalo o dvě oddělená obydlí, což se odvozuje také od šířky jednotlivých parcel. Šířka jedné středověké parcely se zde pohybovala kolem osmi metrů. V šestnáctém století byly oba domy spojeny a přestavěny v jeden renesanční dům, který se roztáhl do zhruba sedmnáctimetrové šířky. Štítu domu však zůstaly oddělené a nespojily se v jeden. Celkově tak nedošlo k narušení jednoty, docílené stejně vysokými štíty na Horním náměstí a nebyla ani sjednocena sgrafitová výzdoba. Podobnou přestavbou prošel i sousední dům č.p. 517, o němž pojednává další část písemné práce. Obě části domu mají jedno

49 Arthur Cotterell, *Encyklopedie mytologie, antická – keltská- severská*, Čestlice 2000, s. 28.

50 Ibidem, s. 16.

51 Ibidem, s. 12.

patro a jsou tříosé. Pravá část domu byla přestavěna v druhé polovině devatenáctého století. Většinu plochy fasády pokrývá psaníčkové sgrafito. Průčelí zakončuje dvoupatrový štít s jedním menším oknem. Štít je zdobený vztyčenými volutkami a průběžnými pilastry, které jsou pokryty sgrafitovým ornamentem šachovnice.

Levé reprezentativnější průčelí domu zdobí iluzivní, ornamentální a figurální sgrafito, které je tématicky zaměřeno na starozákonní výjevy. Průčelí je akcentováno arkýřem v prvním patře, který podpírají mohutné kamenné krakorce. Okno arkýře má kamenné ostění, které patří k typickým renesančním prvkům. V ostění okna nalézáme vytesaný znak jirchářského cechu a rok 1547. Zbývající okna v prvním patře a štítu mají také kamenná ostění. Průčelí zakončuje čtyřpatrový štít lombardského typu členěný rustikalizovanými pilastry, které nesou obloučky slepých arkád a římsy. Okraje lemují vztyčené voluty s figurálním sgrafitem. Stavba po právu náleží do Městské památkové rezervace a patří k nejvíce ceněným slavonickým památkám.

Anna Fárová (1928 - 2010) byla historička umění specializující se na umělecké fotografie. Zároveň byla do nedávné doby majitelkou slavonického domu, který nechala celý zrekonstruovat a opravit. Výrazně se při restaurátorských pracích podílela na identifikaci ikonografie jednotlivých sgrafitových výjevů i na prepisech a překladech nápisových štítků. Součástí interiéru se stal i výstavní prostor, ve kterém můžeme spatřit některá díla surrealistického sochaře a manžela Anny Fárové, podle kterého se dům nazývá „Fárův dům.“ Měšťanským domem se ve své bakalářské diplomové práci podrobněji zabývala Klára Skrbková. Zaměřila se více na stavební vývoj domu a věnovala pozornost i současné rekonstrukci stavby.

Grafická díla, která byla nalezena a určena za zřejmé předlohy, vytvořili např. Virgil Solis, Nikolas Stoer, Georg Pencz, Erhard Schön či Albrecht Dürer. Ke zdrojům, ze kterých byly určeny zřejmě použité grafické vzory, patří např. The Illustrated Bartch, Biblij Czeska, Norimberská kronika, Severinova bible nebo Biblische Figuren.⁵²

První dochovaná nalezená zmínka o renovaci sgrafitového průčelí domu je z 1934 - 1935, kdy nechal poničená sgrafita opravit majitel domu Ignác Bauer. **[Obr. 26]** Další oprava následovala v padesátých letech **[Obr. 27]** a později v osmdesátých letech. Následující restaurátorské práce proběhly v roce 1966 a v letech 1990 – 1991. Poslední restaurování domu proběhlo v roce 2004.

V přízemí se originální sgrafitová výzdoba fasády dochovala jen ve fragmentální podobě. Vlevo jsou patrné zbylé části iluzivní architektury v podobě bosáže a fragmenty již neidentifikovatelného

52 Archiv NPÚ v Českých Budějovicích, *Restaurování fasády domu č.p.518 na Horním náměstí ve Slavonicích*, 2004.

nápisu. Uprostřed pod arkýřem se dochoval znak s písmeny WS, symbolem jirchářského cechu a rokem 1548. **[Obr. 28]** Monogram WS patří jircháři Wolfgangu Schneiderovi, kterému dům patřil do roku 1576. Kád' nebo kotel představuje symbol jirchářského cechu a rok 1548 značí dobu, kdy vznikla sgrafitová výzdoba. Zmiňovanou datací se figurální sgrafitová výzdoba na průčelí měšťanského domu č. p. 518 zařadila k jedné z nejstaších dochovaných, a to nejen ve Slavonicích, ale i ve střední Evropě. Pod zmiňovaným znakem se dochovalo sgrafito s iluzivní architekturou, ke které patří sloupy s palmetovými hlavicemi a patkami. Sloupy vytváří iluzi, že podpírají arkýř s kamennými krakorci. V pravé části nad vjezdem se dochovala část nápisové pásky, ale není již možné určit její obsah.

Okna prvního patra zdobí okolní iluzivní architektura v podobě pilastrů a nad okny jsou umístěny ornamentální rostlinné motivy. Vpadlá pole pilastrů vyplňují kuželky s kalichy a prstenci. Vlevo od arkýře pod oknem je umístěn výjev Anděla vyvádějícího Lota ze Sodomy.⁵³ **[Obr. 29]** Vidíme celkem pět postav, vpravo odcházejícího Lota s dvěma dcerami a andělem a nalevo Lotovu ženu u hořícího města Sodomy. K výjevu zatím nebyla nalezena žádná grafická předloha, autor je tedy neznámý.

Vpravo od arkýře pod levým oknem zaujímá své místo výjev zvaný Josef a Putifarova žena.⁵⁴ **[Obr. 31]** Scéně dominují dvě postavy a je patrná nápisová páska, bohužel již nečitelná. Grafické předlohy bychom našli u Virgila Solise **[Obr. 32]** nebo Georga Pencze. **[Obr. 33]** Hned vedle se nachází erbovní štít Zachariáše z Hradce. **[Obr. 30]** Erbovní štít je vyobrazen s přilbou, klenotem a rozevřenými křídly.

Přímo na arkýři pod ostěním okna se nachází starozákonní výjev Návrat Tobiáše⁵⁵. **[Obr. 34]** Scéna zachycuje Tobiáše ve chvíli, kdy představuje anděla Rafaela svým rodičům. Zpočátku pomohla výjev určit páska s nápisem THOBIE, umístěna mezi Tobiášem a jeho otcem. Autorem Grafického vzoru byl po porovnání jednoznačně určen Georg Pencz. **[Obr. 35]**

Boční strany arkýře jsou také zdobeny sgrafitem. Na levém boku se nad malým okénkem nachází nápisový štítek. **[Obr. 36]** Podrobnější informace o nápisech nalezneme v textu o restaurování fasády z roku 2004, kde se uvádějí i možné gramatické prepisy a překlady, které jsou vhodné k uvedení.

Ich pffetf und **možný gram.přepis:** Ich pfeife und **možný překlad:** Pískám a

53 Ibidem, (pozn.36), 19,15.

54 Ibidem, 39,12.

55 O Tobiášovi pojednává starozákonní spis Tóbit ze 4. - 2. století př.n.l.

<i>machs nit laut</i>	machs nicht laut	nedělám to hlasitě
<i>und siechr mi</i>	und sicher mich	a určitě mi
<i>ch manicher sch</i>	mancher schack	nějaký šibal
<i>alck in der bauch</i>	in dem bauch	(kdosi hlučí) v bříše ⁵⁶

Pod nápisovým štítkem se rýsuje polopostava hrající na píšťalu. [Obr. 39] Níže pod malým okénkem se nachází další polopostava identifikovaná za pomoci nápisové pásky, která nese jméno Lukrecia. [Obr. 37] Lukrécie⁵⁷ je vyobrazena s nožem v ruce, který si zabodává do hrudi. Grafické předlohy k polopostavám se mi bohužel nepodařilo dohledat. Na pravém boku arkýře objevíme další nápisový štítek, [Obr. 38] který obsahuje text:

<i>Der nebe der</i>	gram. přepis: Der neben der	překlad: Kdo vedle
<i>strassen pawen</i>	strassen bauen	cest stavět
<i>wil der muess</i>	will der muss	chce, musí
<i>haben der meist</i>	haben des mister	mít mistrovo
<i>vil Der veden</i>	will der jedem	svolení. Pro někoho
<i>wil pawe recht</i>	will bauen recht	bude stavění v pořádku
<i>wen einem istes</i>	wenn einem ist es	Když pro někoho je to
<i>krumb dem an</i>	krumm dem anderen	křivé pro jiného
<i>dern geschlecht</i>	geschlecht	krásné ⁵⁸

Pod nápisem a malým okénkem je zobrazena další polopostava. Sgrafitový výjev však není ve stavu, kdy se dá jednoznačně určit o koho se jedná. Podle některých rysů jde pravděpodobně o ženskou postavu, ale jednoznačně obraz nelze identifikovat. [Obr. 40]

Štít zdobí sgrafitová výzdoba zaměřená na starozákonní scény Bůh-Stvořitel, Stvoření Adama, Stvoření Evy, Vyhnání z ráje, Kain a Abel, Holubice po potopě, Oběť Abrahámová, Noe děkuje za

56 Archiv NPÚ v Českých Budějovicích, Restaurování fasády domu č.p.518 na Horním náměstí ve Slavonicích, 2004.

57 Lukrécie byla manželka Tarquinia Collatina, představovala ideál římské ženy. Byla znásilněna nejstarším synem etruského krále Tarquinia Superba, který jí pohrozil dýkou. Lukrécie si vyžádala slib svého otce a manžela, že pomstí její čest a poté se sama probodla.

58 Ibidem, (pozn. 56).

záchrana. Šest polopostav zakončuje a lemuje štít. Bohužel byly již při prvních restaurátorských pracích v polorozpadlém stavu. Ani z dřívějších dochovaných fotografií nelze prokázat jejich identitu.

[Obr. 41]

Starozákonní výjevy umístěny na štítu jsou řazeny postupně odshora dolů a zleva doprava. V druhé nejvýše položené etáži jsou zobrazeny scény Bůh Stvořitel⁵⁹ a Stvoření Adama.⁶⁰ U obou výjevů byla za vzor pravděpodobně zvolena grafika Erharda Schöna. Oba výjevy jsou již na první pohled do značné míry poničeny.

O patro níže znázorňují scény Stvoření Evy z Adamova žebra⁶¹ a Vyhnání z ráje⁶². U prvního výjevu je zobrazená postava Boha výrazně narušena kusem odpadlé omítky. Za grafické předlohy scény Stvoření Evy z Adamova žebra můžeme označit díla Erharda Schöna nebo Albrechta Dürera. U sgrafita znázorňujícího Vyhnání z ráje se mi předloha dohledat nepodařila.

Třetí nejnižší patro štítu představuje následující čtyři výjevy. První scéna Kain zabíjí Ábela⁶³, druhá Holubice s olivovou ratolestí oznamuje spásu při potopě světa.⁶⁴ Zde můžeme za grafickou předlohu určit vyobrazení ze Severinovy bible, autor je však neznámý. Třetí výjev představuje Obětování Izáka.⁶⁵ [Obr. 42] Scéna Abrahama s Izákem byla velmi oblíbeným vzorem pro sgrafitovou výzdobu. Zmiňovanou scénu nalezneme např. u grafik Virgila Solise či Tobiase Stimmera. Přesný vzor, podle kterého byla scéna vytvářena se však jednoznačně určit nedá. Velmi podobný výjev Obětování Izáka nalezneme i v publikaci *The Illustrated Bartch*, kde však není uveden autor grafiky.

Posledním čtvrtým sgrafitovým vyobrazením se stal výjev Eliáše jedoucího v ohnivém voze do nebe.⁶⁶ Nápis *Elias* v horním rámování je již málo čitelný. Za předlohu byla zřejmě zvolena jedna z grafik od Virgila Solise či Nikolase Stoera.

6.4. Dům č.p. 517

Původně gotický dvoupatrový dům [Obr. 43] se nachází na Horním náměstí a řadí se mezi nejhodnotnější objekty městské památkové rezervace. Obdobně jako u domu č.p. 518 se jedná o

59 Ibidem, (pozn. 36).

60 Ibidem, 2,8.

61 Ibidem, 2,22.

62 Ibidem, 3, 22.

63 Ibidem, 4, 8.

64 Ibidem, 8,11.

65 Ibidem, 22,11.

66 Ibidem, Druhá kniha královská 2,11.

dvojdům. Pravá část domu bez střešního štítu byla upravována za druhé světové války. Z našeho pohledu pro nás není zajímavá, proto se dále zaměříme pouze na levé křídlo stavby.

Levé průčelí domu má tři okenní osy a dva zděné štíty. Svou renesanční podobu získalo při přestavbě v roce 1559. V přízemí se dochoval gotický lomený portál vjezdu s okosením. U tří oken v prvním patře a dvou menších obdélníkových oknech ve štítu se dochovala kamenná profilovaná ostění. Raně renesančního architektonického výrazu domu je docíleno za pomoci zdobení tzv. benátských obloučků a čtvrtkruhů, kterými jsou osazeny oba štíty. Historickou a uměleckou hodnotu domu zvyšuje v renesanční podobě dochovaný interiér domu. Uvnitř se nachází např. lutheránská modlitebna a dochované renesanční dveře z šestnáctého století.

Na svém průčelí nese slavonický dům č.p. 517 originální fragmenty sgrafitové výzdoby, která pochází z roku 1559. Letopočet byl nalezen ve sgrafitové podobě nad vstupním portálem. Celé průčelí domu můžeme rozdělit do několika pomyslných horizontálních pásů. Přízemní linie nemá figurální sgrafitovou výzdobu, jen dochovaný kamenný portál. Širší pás, zdobený figurálním sgrafitem, se táhne pod okny prvního patra a zobrazuje sedm planetárních božstev. V prostředním pásu, mezi okny prvního patra, se nacházejí dva figurální sgrafitové výjevy. V užším horním pásu nad okny prvního patra jsou vyobrazeni starozákonní bojovníci, nad kterými se těsně pod kamennou římsou táhne úzký nápisový pás. Průčelí lemuje sgrafitová bosáž a kamenná římsa oddělující štít od ploché fasády. Nejvyšší část průčelí domu ukončuje plastický obloučkový dvojtít. Spodní část obou štítů zdobí pás se sgrafitovými rostlinnými ornamenty. Ve dvojtítu se uprostřed nad každým oknem nachází sgrafitové zpodobnění bojovníka v brnění s přilbou na hlavě. V jedné ruce drží oba bojovníci kopí a v druhé štít.

Nejstarší fotografický snímek, který zachycuje dům č.p. 517 a zároveň č.p. 518 pochází z počátku dvacátého století a zachycuje původní omítky. Pod omítkami byla ukryta sgrafitová výzdoba objevená roku 1923 a prvně restaurována v letech 1929 – 1930. Dále se dochoval snímek z roku 1950. Restaurování sgrafitové fasády domu proběhlo nejprve v šedesátých a posléze v devadesátých letech dvacátého století. Poslední restaurování a rozsáhlá rekonstrukce sgrafit proběhla v roce 2007, kdy po odkrytí všech nepůvodních vrstev omítky byly odkryty fragmenty originálního sgrafita zaujímající jen dvacet procent původní sgrafitové plochy.⁶⁷

Z planetárních božstev nalezneme v horizontální linii pod okny prvního patra bohy Venuši s Amorem, Jupitera, Marse, Lunu, Sola, Saturna a Merkura. Jména božstev nese úzký horizontální pás. Pod znázorněnými planetárními bohy jsou vyobrazeny i světské scény.

⁶⁷ Václav Špale, Vynucená totální rekonstrukce renesanční sgrafitové fasády domu č.p. 517 ve Slavonicích, In: Vladislava Řihová (ed), *Sgrafito 16. – 20. století*, Litomyšl 2009, s.135 -138 .

Umělec vytvářející sgrafitovou výzdobu začal planetární božstva znázorňovat zprava doleva, což vedlo k tomu, že ke konci již neměl dostatek místa. Musel proto u Venuše a Jupitera **[Obr. 44]** vynechat záprah. K nesprávnému rozvržení místa došlo i u výzdoby výše umístěného pásu se starozákonnými bojovníky, jen v opačném směru, kdy sgrafito vznikalo ve směru zleva doprava.

Venuše⁶⁸ sedí na voze, v pravé ruce drží kopí a v levé svírá pásku vedoucí k Amorovi, který natahuje luk se šípem. Jupiter⁶⁹ je znázorněn s vousy, přilbou a brněním, sedící na voze, který má v kole umístěn znak ryby. V levé ruce drží šíp, pravou natahuje před sebe a žhne z ní oheň. Kvůli nedostatečnému místu se na fasádu více z grafické předlohy nevešlo. Pod znázorněním Venuše a Jupitera se nachází pozemský svět. Vlevo vidíme tři koupající se postavy. Vpravo tři postavy u stolu, na kterém je skromné občerstvení. U stolu sedí muž s vousy v těsné blízkosti ženy. Nedaleko dvojice sedí u stolu mladík hrající na loutnu. Sgrafito znázorňující Venuši se téměř shoduje s grafickým vzorem, **[Obr. 45]** chybí jen dva zapřažení ptáci táhnoucí Venušin vůz a několik detailů, což je zapříčiněno zmiňovaným nedostatkem místa. Grafická předloha Jupitera **[Obr. 46]** obsahuje navíc postavu mladíka ve zbroji, který nese svícen s ohněm. Pod Jupiterem je vyobrazena scéna lovu, na níž vidíme jednu postavu a čtyři psy, kteří pronásledují jelena do nedalekého lesa.

Bůh Mars,⁷⁰ **[Obr. 47]** znázorněn na voze taženém dvěma vlky, drží v pravé ruce meč a v levé štít. U vozu je na kole znázorněn štír. V dolní scéně hoří dům, ze kterého vybíhá žena s rukama rozpaženými nad hlavou a muž s rancem na zádech. V pravé části spolu bojují dvě ozbrojené postavy. Přesuneme-li se opět ke grafické předloze, **[Obr. 48]** nalezneme navíc znak znázorňující rod muže. Zobrazení se z velké části shodují a mají znázorňovat válečné útrapy. Rozdílné provedení nalezneme u dolního výjevu vpravo, kde jsou na grafické předloze vyobrazeni tři bojující muži. Opět jsou zde oba bojující muži, kteří jsou i na sgrafitu, s tím rozdílem, že muž na zemi se nedívá na soupeře vpravo, ale na třetího bojovníka s kopím útočícího zleva.

Luna⁷¹ **[Obr. 47]** drží ve své levé ruce srpek měsíce a na hlavě má závoj, který jí vlaje ve větru. Pravou ruku má v pase zaháknutou za páskem a sedí jako všechna vyobrazená božstva na voze. Vůz táhnou mořská stvoření, jejich hlavy se podobají hlavě dračí a tělo je protáhlé, zakončené ocasní ploutví. Zřejmě si tak mohli v tehdejších dobách lidé představovat delfíny. Dolní část znázorňuje scénu u rybníka, kde vlevo stojí u břehu pradlena, uprostřed rybníka stojí rybář na loďce, má spuštěné síť a

68 Venuše byla římskou bohyní zemědělství a jejím řeckým protějškem byla bohyně lásky, krásy a plodnosti Afrodita.

69 Jupiter byl z římského pohledu bůh nebe a v Řecku byl jeho protějškem bůh Zeus.

70 Protějškem římského boha Marse byl řecký bůh války Arés. Martovými syny byly Romulus a Remus.

71 V Řecku známá pod názvem Seléné či Seléna.

odpichuje se tyčí. Vpravo je na louce u rybníka mlýn s mlýnským kolem. Grafická předloha se až na pár detailů zcela shoduje. [Obr. 49]

Sol⁷², [Obr. 50] bůh slunce s korunou na hlavě, drží v pravé ruce masku slunce. Sedí na svém voze, který táhnou dva oři a na kole vozu je vyobrazen znak lva. V dolní části se nachází uprostřed fontána a vpravo budova, což je u předlohy i u sgrafita stejné, ale v levé části spatříme na předloze [Obr. 51] tři postavy, zatímco na průčelí domu jen dvě.

Saturnus,⁷³ [Obr. 50] bůh zemědělství a sklizně, je znázorněn dle předlohy, ale zrcadlově obráceně. Na grafické předloze [Obr. 52] sedí bůh na voze taženém dvěma draky a směřuje doprava. Na sgrafitové výzdobě směřuje vůz se Saturnem doleva. V jedné ruce drží malého človíčka za zadní nohu a v druhé svírá kosu. Saturnus má kolem krku obepnutý plášť, který za ním vlaje ve větru a jeho tvář halí hustý plnovous. Na boku kola vozu má své místo symbol kamzíka nebo kozy. V dolní části pod bohem sklizně a zemědělství je scéna vesnické zabíjačky. Na jedné straně výjevu muž právě podřezává sele a na druhé zemědělec orá své pole za pomoci pluhu, který táhnou dva oři. V pozadí výjevu je hospodářská stodola.

Bezvousý bůh Merkur⁷⁴ [Obr. 53] sedí na voze, který táhnou dva kohouti a v pravé ruce drží žezlo, kolem kterého se vinou dva hadi. U vozu na kole si povšimneme znaku ženy s dlouhými vlasy. V pravé dolní části leží na zemi pes a vlevo jsou dvě mužské postavy u stolu. Postavy jsou označovány jako astronom a poštovní úředník. Postava s kloboukem na hlavě stojí naproti a jednou rukou ukazuje k nebi, možná diktuje písařícímu muži. Uprostřed stolu stojí glóbus, kniha a předmět trojúhelníkovitého tvaru. Shoda s grafickou předlohou je velmi patrná. [Obr. 54] U všech planetárních božstev byl za vzor použit sedmidílný cyklus grafik vytvořený Virgilem Solisem.

Ve středním pásu mezi okny prvního patra jsou vyobrazeny dvě figurální scény. První scéna vlevo se nazývá Joab zabíjí Amatsu.⁷⁵ [Obr. 55] Vidíme dvě mužské postavy, z nichž postava ve zbroji probodává nožem druhou postavu. Druhý výjev se nazývá Šalamounova píseň.⁷⁶ [Obr. 56] Scéna se zaměřuje na postavu muže a ženy stojící pod listnatým stromem. Obě postavy mají na hlavě korunu, což odkazuje na tituly krále a královny. Ke zmíněným sgrafitovým výjevům byly objeveny grafické

72 Římané zpočátku neměli slunečního boha, později se inspirovali u Řeků Heliovým kultem a poté vznikl bůh slunce Sol.

73 Řeckým protějškem Saturna byl bůh Kronos.

74 Římský bůh Merkur byl posel bohů a zároveň bůh směny a obchodu. Bývá znázorňován s okřídleným kloboukem a holí stejně jako řecký bůh Hermes.

75 Ibidem, (pozn. 36), Druhá kniha Samuelova 20,8.

76 Píseň písní je známý dochovaný lyrický milostný text. Někdy se autorství připisuje Šalamounovi (Šalamounova píseň).

předlohy německého tvůrce Hanse Sebaldy Behama.⁷⁷ Sgrafitová architektonická výzdoba okolo popisovaných scén znázorňuje robustní sloupy a iluzivní arkádu.

Těsně nad okny prvního patra domu se táhne pás, ve kterém jsou vedle sebe vyobrazeni starozákonní bojovníci v podobě malých portrétů. **[Obr. 65]** Každý bojovník je znázorněn od hlavy po ramena a někteří mají přimalovány i své atributy, aby přesto nedošlo k záměně, má nad sebou ještě každý z dvacetičtyř portrétovaných osobností napsané své jméno. Prvních dvanáct postav ztělesňuje kladné bojovníky a dalších dvanáct záporné bojovníky. Kladní bojovníci z levé strany doprava: Josua, Gedion, Jepte, Samson, **[Obr. 57]** Jonathan, David, Abia, Assa, Josaphat, **[Obr. 59]** Amazia, Ezechias, Judal. Záporné postavy: Pharao, Abonibeled, **[Obr. 61]** Eglon, Ebimeleh, Goliath, Saul, Serah, **[Obr. 63]** Achab, Senaherib, Nabuch, Holofern, Antiochus. **[Obr. 64]**

Podrobnější informace k jednotlivým postavám nalezneme ve Starém zákoně. Josua (Jozua) byl po Mojžíšově smrti vyvolen, aby se stal jeho nástupcem a přešel spolu s izraelským lidem řeku Jordán. Jméno Gedion (Gedeon) se stalo jakýmsi židovským symbolem osvobození z područí nepřátel. O Gedionově činech vypráví podrobněji Kniha Soudců. Stejně tak v ní nalezneme i jméno Jepte (Jefte), který byl jedním ze soudců. Lehce identifikujeme postavu Samsona, který má u svého obličejě znázorněného lva. Samsonův zápas se lvem byl totiž hojně rozšířeným motivem u výmalby různých sídel. Stejně jako Gedeon a Jefte byl také Samson soudcem. Jonathan byl nejstarší syn Saula, který je znázorněn o kus dál ve stejném pásu sgrafitové výzdoby, ale v záporné roli. Jonathan byl kamarádem Davida, který zaujímá na průčelí domu místo hned vedle něho. David, oblečený ve zbroji, drží ve své pravé ruce malou harfu a levou si podpírá bradu. Nejen prak, ale i harfa se stala symbolem spojovaným s postavou Davida. Král Saul onemocněl a dostalo se mu rady, že ho vyléčí hudba. Nechal si proto zavolat Davida, který uměl hrát na harfu a jeho hudba Saula vyléčila. Abia (Abiu) byl syn Árona a oba byli určeni, aby sloužili ve svatyni Hospodinovi. Třetí judský král Assa (Aza) náleží k Davidovu rodu. Josaphat (Jozafat) se stal po smrti svého otce Azy čtvrtým Judským králem. Amazia (Amaziáš) byl také jedním z Judských králů, stejně jako Ezechias (Ezechiáš). Judas (Juda) zakončuje dvanáct vyobrazených starozákonních kladných bojovníků na průčelí domu.

Řada pokračuje dvanácti zápornými bojovníky. Pharao (Farao), vyobrazený s výraznými dlouhými vousy, nese titul krále Egypského. Eglon byl král Moábský a v bibli je popisován jako velmi tlustý člověk. Ebimeleh (Abimelech) se stal králem poté co zabil své bratry a jen nejmladší z nich

⁷⁷ Pavel Waisser, Sgrafito, úhel pohledu. Figurální výzdoba fasád 16. století v evropském kontextu determinujícím česká a moravská sgrafita. In: Vladislava Řihová (ed), *Sgrafito 16. – 20. století*, Litomyšl 2009, s. 137.

zůstal naživu, protože se stihl včas ukryt. Goliath (Goliáš) byl silným zápasníkem, ale byl přemožen pasáčkem Davidem, který se stal později králem Izraele. David přemohl obra Goliáše za pomoci praku, když ho trefil kamenem do čela. Jeho lebka se roztříštila a Goliáš byl na místě mrtvý. Ze zmíněného příběhu vychází známé spojení David a Goliáš, které se stalo častým námětem mnoha umělců. Saul byl prvním králem Izraele a již o něm byla zmínka ve spojitosti s Davidem. Achab se stal králem Severního Izraele. Senaberib (Senacherib) byl král Assyrský. Nabuch představuje zkratku jména Nabuchodonozor, protože umělec vytvářející řadu bojovníků musel tak dlouhý nápis zkrátit, aby se mu do řady na průčelí domu vešla všechna jména. Nabuchodonozor představuje v bibli krále a velitelem jeho vojska se stal následující Holofern. Postava Holoferna se stala proslulá převážně v malířství ve spojitosti s postavou Júdit, která Holofernovi usekla hlavu. Příběh se podrobně popisuje v Knize Judith a populárním se stal např. obraz od Caravaggia, který zobrazuje právě onu chvíli, kdy Júdit setíná Holofernovi hlavu. Antiochus (Antiochus IV. Epifanés) byl král, který začal s helenizací své říše.⁷⁸ Grafické vzory pro prvních dvanáct polopostav starozákonních bojovníků vytvořil Georg Pencz, [Obr. 58, 60, 62] velmi pravděpodobně vytvořil také grafiky zbývajících dvanácti záporných polopostav, které se mi však nepodařilo dohledat.

6.5. Dům č.p. 538

Na Horním náměstí v blízkosti Jemnické brány se nachází jednopatrový nárožní dům č.p. 538. [Obr. 66] Do dnešní doby se v budově bývalého pivovaru dochovalo např. renesanční schodiště nebo historický klenební systém. V druhé polovině devatenáctého století došlo k výraznému přebudování vzhledu průčelí. Byla ubourána atika, což vedlo ke zničení celého horního pásu sgrafitové figurální výzdoby na fasádě domu a narušení dalšího pásu pod ním. Dům byl zastřešen novou mansardovou střechou s dvěma drobnými větracími vikýřky. Jednopatrová budova má v prvním patře šest oken, v přízemí čtyři a všechna jsou orámována šambránami. V přízemí se nalézají i vrata s kamenným portálem, který ve svém středu nese vytesaný znak pětilisté růže.

Sgrafitová výzdoba fasády zaujímá nejrozsáhlejší plochu ze všech pěti zkoumaných slavonických domů. Ve zbývajících čtyřech dochovaných horizontálních pásích můžeme obdivovat jednotlivé starozákonní výjevy, vytvořené sgrafitovou technikou ve druhé polovině šestnáctého století. Bystrému pozorovateli neunikne, že nejvýše položený pás s osmi poli figurálních sgrafit je narušen a

⁷⁸ Ibidem, (pozn. 5).

ukončen již zmiňovanou mansardovou střechou. Není proto možné spatřit biblické scény horního pásu v úplné původní podobě. Pás vedený mezi okny prvního patra nese pět polí figurálních sgrafit. Mezi prvním patrem a přízemím je horizontální linie opět rozdělena po osmi polích a v přízemní části se nacházejí pouze dvě pole s biblickými výjevy. Od druhého horizontálního pásu jsou nad figurálními scénami umístěny nápisové pásy, které odkazují na jednotlivé biblické kapitoly. Podrobnější informace o scénách vytvořených na fasádě nalzáme v První knize Mojžíšově – Genesis.⁷⁹ Sgrafitovou výzdobu mezi jednotlivými figurálními scénami dotváří iluzivní architektura a rolverkové dekory.⁸⁰ Identifikované starozákonné výjevy o stvoření světa jsou umístěny za sebou a začínají v levém horním okraji domu.

Na domě byly provedeny restaurátorské zásahy v letech 1964 -1966, v roce 1989 a poslední v letech 1998 – 1999. Poslední restaurování bylo nejzdařilejší a nejšetrnější vzhledem k nalezeným originálním sgrafitovým fragmentům. Po odkrytí vrchních omítek předešlých restaurátorských prací, se restaurátorům podařilo objevit části originálního sgrafita ze šestnáctého století. Fragmenty originální výzdoby dopomohly k nalezení grafických předloh, podle kterých byly pravděpodobně prvotní figurální sgrafitové scény vytvářeny.

Omítky na průčelí domu byly velmi poničené a v některých případech chyběly velké kusy originálních sgrafitových částí. Zpočátku bylo velmi těžké ikonografii rozluštit. Nejprve se podle fragmentů biblického nápisu a částí figurální scény podařilo určit vyobrazení Jákobova zápasu s andělem, u kterého byla zřejmě použita předloha od Virgila Solise. Pátrání po grafických předlohách tak bylo směřováno k Solisovým dřevořezům. Ostatní sgrafitové výjevy se však neshodovaly. Velký objev tak přineslo srovnání grafických předloh Tobiasa Stimmera, jehož práce byly známé v Rakousku či jeho rodném Švýcarsku, ale na našem území jsme se s jeho díly dosud nesetkali. Nejvíce grafických předloh pro sgrafitovou výzdobu zkoumaného domu vytvořil tedy Tobias Stimmer.⁸¹ Autory několika ostatních vzorů byly zřejmě Jost Aman a Virgil Solis. Jednotlivé grafické předlohy můžeme porovnat s faktickou podobou sgrafitové výzdoby. U výjevů byly dochovány i nápisové pásy. Originály nápisů byly velmi poničené, ale stále se podle dochovaných částí dalo určit, že pocházejí rovněž z grafických listů Stimmera. Podle nich byly nápisy restaurovány a dnes je můžeme obdivovat v původní podobě. Stimmerovy biblické ilustrace jsou vytvořeny v souvislé řadě, ze které můžeme odhadnout i

79 Ibidem, (pozn. 36).

80 Zavíjené ornamenty.

81 Milada Lejsková – Matyášová, K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích. In: *Umění*, roč. 18, 1970, s. 389.

pravděpodobné původní scény znázorněné na již zbourané atice štítu, kterými jsou: Stvoření světa,⁸² Stvoření Evy z Adamova žebra,⁸³ První hřích,⁸⁴ Vyhánání z ráje,⁸⁵ Adam a Eva pracují a pečují o děti,⁸⁶ Kain a Ábel.⁸⁷ Figurálních vyobrazení se vešlo na původní atiku patrně jen šest, což vede k domněnce, že zde byla ještě umístěna dvě malá okna.⁸⁸

Horní pás začíná první sgrafitovou scénou Potopa s archou Noemovou.⁸⁹ [Obr. 67] Archa se nachází uprostřed na pozadí výjevu, před ní rozeznáme čtyři topící se postavy a některé zástupce živočišné říše. Zleva doprava jelena, laň a ptáka s roztaženými křídly. Po porovnání sgrafita s grafickou předlohou [Obr. 68] zjistíme, že není zcela autentické. Sgrafitář musel vybrat jen některé postavy a živočichy, protože by se mu do vymezeného malého rámce všechno ztvárnit nevešlo, což platí také u všech následujících sgrafitových vyobrazení. Grafická předloha Potopa s archou Noemovou znázorňuje celkem devět postav. Navíc ještě dvě objímající se postavy v pravé části, dvě postavy uprostřed a jednu na nebi nad archou, pravděpodobně představující Boha či anděla, k vidění je i více zvířat.

Následující druhý sgrafitový výjev v horním pásu znázorňuje obnaženého opilého Noa a jeho syny⁹⁰. [Obr. 69] Noe leží opilý na zemi a od pasu dolů je obnažený, vlevo jsou vidět dnes už jen nohy jeho synů, stojících opodál. V pravé části na stole se nalézá položené jablko a pohár na víno. Na grafickém vzoru je navíc vyobrazen sedící pes.[Obr. 70] V pozadí na kopci jsou znázorněny čtyři klečící a modlící se postavy. U první postavy můžeme rozeznat dlouhé vousy, jde zřejmě opět o Noema, zbývající tři jsou pravděpodobně jeho synové. Z knihy Genesis se o Noemovi dozvídáme, že měl tři syny, které zplodil, když mu bylo pět set let a jmenovali se Šém, Chám a Jefet. Noe byl i otcem vinařství „neboť: „vysadil vinici. Napil se pak vína a opil se a odkryl uprostřed svého stanu” (Gn 9,21). Syn Chám spatřil otcovu nahotu a povolal své bratry Šéma a Jefeta. Ti, aniž se na otce podívali, ho zakryli. Tato služba se jim vyplatila, neboť jejich potomstvo bylo požehnáno, zatímco potomstvo Chámovo proketo”⁹¹

Třetí sgrafitová scéna v řadě zobrazuje Stavbu babylonské věže.⁹² [Obr. 71] Pozornost je zaměřena na tři hlavní postavy. Dvě postavy v levé části se zřejmě radí a zabývají vyměřováním, třetí

82 Ibidem, (pozn.36).

83 Ibidem, 2,22.

84 Ibidem, 3,6.

85 Ibidem, 3, 22.

86 Ibidem, 4,1.

87 Ibidem, 4, 8.

88 Ibidem, (pozn. 81), s. 390.

89 Ibidem, (pozn. 82) 7,17.

90 Ibidem, 9,21.

91 Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2007, s. 180.

92 Ibidem, (pozn. 36), 11,4.

postava uprostřed je k divákovi otočená zády a opřená o kamenný kvádr, na kterém zřejmě pracuje. V pozadí je znázorněna část babylonské věže, na které jsou pracující postavy. U popsaného vyobrazení byl sgrafitář velmi přesný, na grafické předloze nalezneme podrobněji vypracované detaily architektury a více postav. **[Obr. 72]**

Čtvrtý sgrafitový výjev Abraham a Melchisedek⁹³ **[Obr. 73]** velmi poničilo odstranění atiky domu. Šálemský král požehná chléb a kalich s vínem. Na sgrafitovém vyobrazení jsou patrné čtyři postavy. Druhá postava zleva představuje Abrahama, kterému předává král tři bochníky chleba. Krále s mečem u pasu znázorňuje třetí postava zleva. Až po prohlédnutí grafického vzoru, **[Obr. 74]** na kterém spatříme sedm postav, si můžeme udělat představu o původní podobě výjevu v době renesance.

Abrahamovu oběť a víru⁹⁴ **[Obr. 75]** předvádí scéna v pátém sgrafitovém rámci, kde snadno rozpoznáme postavu Abrahama s obětí v pravé části. Vlevo v pozadí je znázorněno pár domů a slunce napůl schované za kopcem. Sgrafitové znázornění se téměř shoduje s grafickou předlohou, která je více propracovaná. **[Obr. 76]**

Následný šestý sgrafitový výjev pojednává o Sáře, která vyhání Hagar⁹⁵. **[Obr. 77]** Vpravo vidíme stojící Sáru, která má obě ruce dané v bok. Vzadu za Sárou je vidět Abraham, který sedí a nechá Sáru, aby Hagar vyhnala. Vlevo je znázorněna těhotná odcházející Hagar, za ní vlevo hospodářství se studnou u domu a uprostřed scény sedí pes, který otáčí hlavu. Na grafické předloze jsou navíc u studny umístěny dvě postavy. **[Obr. 78]**

Sedmé sgrafito zobrazuje scénu Andělé u Abrahama⁹⁶. **[Obr. 79]** Sgrafito vyobrazuje jen tři postavy, z nichž u dvou postav nevidíme jejich hlavy kvůli snesené atice. Ve středu scény je umístěn stůl, který postava umístěná vlevo prostírá k jídlu a dává na něj tři talíře. U stolu je vidět jedna sedící postava, zatímco u grafické předlohy vidíme sedět tři. **[Obr. 80]** Na grafické předloze však nalezneme osm postav.

Lot a jeho dcery⁹⁷ **[Obr. 81]** jsou vyobrazeni na osmém figurálním sgrafitu, které ukončuje nejvýše položený horizontální pás na hlavní fasádě domu. Lot je umístěn v levé polovině výjevu, vedle něj sedí jeho dcera, která drží v levé ruce talířek s pohárem k pití a podává ho svému otci. O kousek dál stojí jeho druhá dcera, která svírá v levé ruce džbán na pití. V pozadí za zmiňovanou trojicí postav jsou patrné v horním pravém a levém rohu hořící domy města Sodomy. V pravé části můžeme identifikovat

93 Ibidem, 14,18.

94 Ibidem, 12,7.

95 Ibidem, 21,8.

96 Ibidem, 18,2.

97 Ibidem, 19,15.

ještě jednu postavu, kterou je Lotova žena. Na grafickém vzoru [Obr. 82] náleží Lotovi s dcerami místo v pravé části. Hořící město Sodoma spatříme v levém pozadí spolu s Lotovou ženou, která neuposlechla varování božích poselů, ohlédla se k hořícímu městu a proměnila se v solný sloup.

V druhém horizontálním pásu na úrovni prvního patra je mezi okny umístěno pět navazujících výjevů ze starého zákona. Úplně vlevo je umístěna iluzivní architektura, dále se střídá celkem šest oken s pěti sgrafitovými scénami. U všech následujících scén se dochovaly i nápisové pásy, které byly restaurovány podle nápisů umístěných u grafických předloh Tobíase Stimmera. Po porovnání sgrafitových nápisů s grafickými vzory zjistíme, že některá slova nejsou zcela přesně opsána. Proč sgrafitář nápis nepřevzal doslova může být zapříčiněno mnoha důvody např. poničením vzorové nápisové pásy nebo nedostatkem místa ve vymezeném rámci. Zvolím tedy stejný postup jako Milada Lejsková - Matyášová⁹⁸ a nápisy uvedu dle grafické předlohy vytvořené Tobiasem Stimmerem, nikoli dle vlastní vizuální zkušenosti.

Devátá sgrafitová scéna, umístěná za prvním oknem zleva, se nazývá Anděl utěšuje Hagar s Izmaelem na poušti.⁹⁹ [Obr. 83] Hagar sedí v dolní levé části výjevu a hlavu má obrácenou doprava, kde se objevuje anděl. V pozadí je ještě vidět město, odkud byla Hagar vyhnána Sárrou. Na větvi stromu v levé horní části sedí pták, který vzbuzuje dojem svědka rozmluvy anděla s Hagar. Izmael nebyl ve sgrafitovém výjevu znázorněn, protože už pro něj nezbylo volné místo. Na grafické předloze ho však nalezneme ležícího v levé části.[Obr. 84] Nahoře nad scénou zaujímá své místo nápisová páska: „Genesis 21” a „ Das Gesaz weicht der Gnaden”

Následující desátý sgrafitový výjev znázorňuje Obětování Izáka¹⁰⁰. [Obr. 85] Hospodin vyjevil Abrahamovi, že se svou devadesátiletou neplodnou ženou Sárrou bude mít syna Izáka. Jak Hospodin řekl, stalo se. Hospodin se chtěl přesvědčit o Abrahámově víře a přikázal mu, aby se s Izákem vydal do země Mória a syna mu tam obětoval. Abrahám nezklamal a chtěl syna zabít obětním nožem, v tu chvíli Hospodin seslal anděla, aby Abrahamovu ruku s nožem zastavil. Sgrafitová scéna zachycuje Izáka, klečícího zády k divákovi i Abrahamovi, připravujícího obětní oheň. Abraham je zde zachycen ve chvíli, kdy mu anděl zastavuje ruku s nožem. Grafická předloha [Obr. 86] obsahuje navíc berana v pravé horní části, který je nakonec obětován místo Izáka. Nad scénou vidíme opět pásku s nápisem „Genesis 22” a „ Vorbild des unschuldigen opfers Christi.” Sgrafitová scéna Obětování Izáka se ve svém provedení shoduje se sgrafitovou scénou vytvořenou na domě v Jindřichově Hradci.

98 Ibidem, (pozn. 81), s. 391.

99 Ibidem, (pozn. 36) 21,17.

100 Ibidem, 22,11.

Porovnáním sgrafitových figurálních scén a jednotlivých postav se budu více zabývat v následující kapitole.¹⁰¹

Na jedenácté sgrafitové scéně nalezneme Rebeku u studny¹⁰², **[Obr. 87]** kde potkává Eliezera se stádem velbloudů. Scéna znázorňuje Rebeku jak podává džbán s vodou Eliezerovi, který je po cestě unaven. V pozadí v pravé horní části stojí velbloud. Vlevo se rýsuje část města a postava ženy se džbánem na hlavě. V dolním levém rohu balancuje malý ptáček na studni. Po srovnání sgrafitové scény s grafickou předlohou **[Obr. 88]** zjistíme, že na grafickém listě je více zobrazených velbloudů s další postavou a sochy dvou ležících psů, které zdobí zídky. Páska nad výjevem nám sděluje: „Genesis 24” „Rebecca empfängt iren Werber.”

Abrahamův pohřeb,¹⁰³ **[Obr. 89]** znázorněný ve dvanáctém sgrafitovém rámci, ukazuje dva muže v pravé části, jak hloubí hrob pro zesnulého Abrahama. Uprostřed jsou rozpoznatelné postavy pohřebního průvodu, nesoucí rakev k hrobu. V pozadí se rýsují hradby města. Sgrafitář zde opět musel scénu vytvořit do velmi úzkého pole. Na grafické předloze je, na rozdíl od sgrafitové podoby, zachycen celý pohřební průvod táhnoucí se až k městské bráně. **[Obr. 90]** Nápisová páska nese uvádí: „Genesis 25” a „Aller gläubigen Vater begraben.”

Druhý horizontální pás ukončuje třinácté sgrafito, na kterém Ezau prodává Jákobovi za čočku své prvorozenství.¹⁰⁴ **[Obr. 91]** Výjev znázorňuje dva muže. Ezau stojí vlevo a Jákob sedí vpravo u stolu. U Jákobových nohou sedí pes, dále ještě rozpoznáme džbán stojící u stolu, mísu na stole a v pozadí velký nařasený závěs. Na grafické předloze **[Obr. 92]** spatříme tři psy a velká část výjevu se věnuje architektuře. V pozadí na zábradlí je vyobrazen sedící páv a vzadu v krajině je rozpoznatelná postava na poli. Nápis rýsující se v horní části nad výjevem sděluje: „Genesis 26” a „Vorbild falscher Kirch.”

Pás sgrafitového zdobení, táhnoucí se pod okny prvního patra a nad okny v přízemí, začíná v pořadí již čtrnáctým sgrafitovým figurálním výjevem zobrazujícím Izáka žehnajícího Jákobovi.¹⁰⁵ **[Obr. 93]** Na scéně jsou vyobrazeny čtyři hlavní postavy. Vpravo sedí již slepý žehnající Izák, před kterým pokleká převlečený Jákob za Ezaua. Svědkem požehnání je Izákova žena stojící vedle nich, která nese v jedné ruce džbán a v druhé talíř s jídlem. Zároveň se ohlíží ven, kde se v dálce rýsuje postava představující Ezaua na lovu. U grafické předlohy **[Obr. 94]** opět nalezneme psa sedícího uprostřed

101 Kapitola 7, Porovnání sgrafitové výzdoby.

102 Ibidem, (pozn. 36), 24,46.

103 Ibidem, 25,9.

104 Ibidem, 25,33.

105 Ibidem, 27,22.

scény a další postavu. Slova v nápisové pásce zní: „Genesis 27” a „Der Letzte wird der Erste.”

Patnáctý sgrafitový výjev představuje Jákobův sen o nebeském žebříku¹⁰⁶. **[Obr. 95]** Pravé dolní části dominuje postava spícího Jákoba. Uprostřed scény stojí žebřík, po kterém šplhají tři andělé a v levé části je zobrazené město. Na grafickém vzoru nalezneme čtyři postavy andělů. **[Obr. 96]** Páska v horní části je opatřena slovy: „Genesis 28” a „Gehaimnuslaiter der Menschwerdung Christi.”

Jákoba a Ráchel¹⁰⁷ **[Obr. 97]** představuje šestnácté sgrafitové vyobrazení. Rozpoznatelné jsou čtyři postavy, ze kterých druhá postava zleva, s kloboukem na hlavě, představuje Ráchel. Tři postavy drží v rukou pastevecké hole a na horizontu se tyčí městské stavby. Uprostřed výjevu se opět objevuje pes, za kterým se pase stádo ovcí. Na grafickém vzoru **[Obr. 98]** je detailněji zachycen pes pijící vodu z řeky a výjevu dominuje postava Jákoba v levé části. V nápisové pásce jsou napsána slova: „Genesis 29” a „Der gerecht dinet auch recht dem ungerechten.”

Sedmnácté sgrafito vykresluje situaci, ve které Jákob třídí Lábanova stáda.¹⁰⁸ **[Obr. 99]** Scéně vévodí postava Jákoba u koryta, kterého obklopuje stádo ovcí. V zadní části je studna s kbelíkem přivázaným na laně a městská zástavba. Zatímco na sgrafitovém provedení napočítáme deset vyobrazených ovcí, na grafické předloze se skutečného počtu znázorněných ovcí jen těžko dopočítáme. **[Obr. 100]** V pozadí uprostřed jsou navíc dvě další postavy. Slova umístěná nad výjevem: „Genesis 30” a „Des Schwähers untreu macht den aiden reich.”

Výjevu Lábanova zášť,¹⁰⁹ **[Obr. 101]** znázorněnému v osmnáctém sgrafitovém rámci, dominuje pět postav, z toho čtyři umístěné vlevo u stolu. V pravé části spatříme pracující postavu a výhled do dálky na stavby. Na sgrafitovém výjevu je pozornost zaměřena na tři nejdůležitější postavy u stolu. Na grafické předloze **[Obr. 102]** tomu není jinak, ale opět je zde vyobrazeno mnohem více postav, minimálně přes dvacet a několik velbloudů. Zde nese nápisová páska slova: „Genesis 31” a „Labans Neid ward Jacobs Segen.”

Jákobův zápas s andělem¹¹⁰ **[Obr. 103]** je ve sgrafitové podobě znázorněn jako devatenáctý v pořadí. Dvě postavy uprostřed představují Jákoba bojujícího s andělem. V levé dolní části leží meč se štítem, který však na grafické předloze nenalezneme. Grafická předloha **[Obr. 104]** znázorňuje v pravé části Jákoba zápasícího s andělem a v levé části pět jezdců na koních, brodících se řekou. Nad nimi v pozadí se dají rozeznat další dvě postavy, stádo a venkovská krajina. Nápisová páska nad scénou nese

106 Ibidem, 28,12.

107 Ibidem, 29,9.

108 Ibidem, 30,40.

109 Ibidem, 31,26.

110 Ibidem, 32,24.

nápis: „Genesis 32” a „Der Glaub inn der Not, ringe mit Got.”

Dvacátá sgrafitová figurální scéna uvádí Jákobovo smíření s Ezauem.¹¹¹ [Obr. 105] Klíčové jsou dvě objímající se postavy umístěné v krajině. Na horizontu je ztvárněné město a slunce. Na grafickém vzoru hrají ústřední roli také postavy Jákoba a Ezaua, ale jsou zde obklopeny velmi početným vojskem. [Obr. 106] V pravé části je velmi detailně zobrazen kůň. V pásce nad výjevem jsou umístěna slova: „Genesis 33” a „Der den Fromen töden wolt, wird im hold.”

Jákobovi synové Simeon a Lévi mstí pohanu své sestry Diny.¹¹² [Obr. 107] Tato scéna je jednadvacátým figurálním sgrafitem na fasádě a zakončuje třetí horizontální pás výzdoby. Pozornost na sebe strhávají dvě postavy, ale celkem jich na výjevu nalezneme minimálně pět. Postava muže ve zbroji drží za ruku postavu ženy a mečem ukazuje na právě probíhající pobíjení lidí. Grafická předloha znázorňuje větší počet postav a rozeznat lze i některá zvířata. [Obr. 108] V horní části nad výjevem nese nápisová páska slova: „Genesis 34” „Der Brüder rach um der Schwester schmach”

Poslední dva sgrafitové figurální výjevy na fasádě byly inspirovány Samsonovým životem a jsou typologicky chápány jako předobrazy z Kristova života, na což poukazují i nápisové pásy.¹¹³

Samson trhající lva¹¹⁴ [Obr. 109] patří k velmi oblíbeným zobrazovaným scénám. Na fasádě bývalého pivovaru tento výjev nalezneme v posledním přízemním páse sgrafitové výzdoby. Dvacátá druhá scéna představuje postavu Samsona, který rukama rozevívá čelisti lva. V pozadí za Samsonem a lvem je znázorněna městská architektura. Grafickou předlohu k popisovanému výjevu tentokrát nenalezneme pouze u Tobiase Stimmera. [Obr. 110] V tomto případě byla pravděpodobněji použita grafická předloha vytvořená Jostem Amanem. [Obr. 111] Nad scénou opět nalezneme umístěnou nápisovou pásku: „Iudicum 14” a „Vorbild Christi Todeskampfs.”

Dvacátým třetím a zároveň posledním figurálním biblickým výjevem na fasádě, se stal Samson nesoucí vrata z města Gázy.¹¹⁵ [Obr. 112] Celé scéně dominuje postava Samsona, který na svých bedrech nese vrata. U grafického vzoru můžeme opět vybírat ze dvou patrných možností. Samsona nesoucího vrata z města Gázy zpodobnili na svých grafických listech Jost Aman i Tobias Stimmer. [Obr. 113, 114] Na rozdíl od předešlé scény se zde zřejmě opět použila grafická předloha Tobiase Stimmera. Poslední nápisová páska nese slova: „Iudicum 16” a „Also eröffnet Christus die Gefängnis.”

111 Ibidem, 33,4.

112 Ibidem, 34,25.

113 Ibidem, (pozn.98).

114 Ibidem, (pozn. 5), Kniha Soudců 14,6.

115 Ibidem, 16,3.

Pozornost si ještě zaslouží dvě postavy géniů, které jsou zasazeny ve sgrafitových cviklech nad vstupním kamenným portálem s reliéfem pětিলisté růže. [Obr. 115] Prošli jsme nyní všechny znázorněné sgrafitové scény na hlavní fasádě domu č. p. 538. Za sgrafitovou výzdobu, kterou můžeme na slavonickém měšťanském domě obdivovat, vděčíme převážně nalezeným grafickým předlohám a citlivým restaurátorským zásahům.

7. Porovnání sgrafitové výzdoby na průčelích slavonických domů

Nejprve jsem porovnala sgrafitovou výzdobu mezi fasádami popisovaných slavonických domů a následně s podobnými sgrafitovými výzdobami v nejbližších oblastech.

Výrazné architektonické podobnosti nalezneme u domů č. p. 522 a č. p. 520, u kterých jsou nápadná vysutá první patra nesená kamennými krakorci. Domy č. p. 517 a č. p. 518 se nacházejí vedle sebe na Horním náměstí a oba vznikly spojením dvou jednopatrových staveb v jeden měšťanský dům. Sgrafitová výzdoba se však nachází na reprezentativnějších levých křídlech budov, na která jsem se u těchto dvou dvojdomů zaměřila především. Průčelí čtyř domů č. p. 522, č. p. 520, č. p. 518 a č. p. 517 jsou tříosá.

Barevné odstíny sgrafitové výzdoby jsou podobné. Velmi nápadný je odstín pískově hnědé až žluté barvy domů č. p. 522 a č. p. 518. Ostatní zbývající tři domy č. p. 520, č. p. 517 a č. p. 538 mají tmavou spodní vrstvu, kdy nejtmaší povrch nese dům č. p. 520.

Zaměříme-li se na sgrafitovou výzdobu podobnosti můžeme spatřit opět u č. p. 522, č. p. 520, č. p. 518 a č. p. 517, u kterých je sgrafito v horizontálním přízemním pásu z celkové vyzdobené plochy průčelí domů nejchudší. V době svého vzniku pravděpodobně přízemí sgrafitová zdobení měla, ale vlivem nejvíce používaného okolního prostoru se zřejmě nedochovala do dnešní doby. O to bohatší je však výzdoba pokrývající fasády prvních pater a štítů. Na všech pěti domech nalezneme architektonické iluzivní prvky a velmi rozmanitou ornamentální výzdobu. Největší pozornost však zaměříme na figurální sgrafita, která jsou umístěna v různých rámcích.

U sgrafitových figurálních výjevů na slavonickém domě č. p. 522 jsem našla několik podobných námětů, které je možné porovnat s ostatními čtyřmi zdobenými slavonickými fasádami, což ovšem neznamená, že jsou dílem stejného tvůrce. Nejvíce podobností nalezneme u domu č. p. 522 a č. p. 518. Oba domy mají kromě zbarvení podobné i datování svého vzniku. První byl sgrafitem vyzdoben roku 1547 a druhý o rok později 1548. Můžeme tedy předpokládat, že řemeslník, či spíše

dílna vytvářející sgrafita na domu č. p. 522, se pravděpodobně podílela i na sgrafitové výzdobě průčelí domu č. p. 518. U těchto dvou domů nalezneme více podobností. Jejich štíty jsou rozděleny na čtyři etáže a na štítech obou domů nalezneme rovněž scénu Kain zabíjí Ábela. Určité části figurální scény jsou si podobné, ale pro špatný stav sgrafita není možné detailnější srovnání. Okna prvního patra domu jsou podobně orámována sgrafitovými iluzivními edikulami. Výše zmíněná scéna Kaina a Ábela byla pravděpodobně také vyobrazena i na původní atice domu č. p. 538, která byla snesena a nahrazena mansardovou střechou. Dvě postavy z vyobrazení domu č. p. 522, z nichž první představuje Sáru a druhá Jákoba, se objevují také na domě č. p. 538. První postavu nalezneme na šestém výjevu Sára vyhání Hagar a druhou na devatenácté figurální scéně v podobě Jákoba zápasícího s andělem. Jákob a anděl jsou zobrazeni velmi podobně, největší rozdíl nalezneme u křídel andělů. Postava Saula se objevuje rovněž na domě č. p. 517 v řadě zobrazující starozákonní bojovníky. Dvě ze čtyř scén znázorňujících Samsona nalezneme i na průčelí domu č. p. 538 a to výjevy Samson trhající lva a Samson nesoucí dveře z města Gazy. Ani jedna ze scén však nenaznačuje, že by byly tvořeny podle stejné předlohy. Postava Samsona se objevuje také na průčelí domu č. p. 517, kde je znázorněna v řadě starozákonních bojovníků. Dvě postavy Jozui a Saula nalezneme také na domě č. p. 517, kde jsou umístěny opět v řadě starozákonních bojovníků, ale sgrafitová ztvárnění se navzájem nepodobají.

Dům č. p. 520 na své fasádě zobrazuje Davida a Goliáše, obě postavy se nacházejí také na průčelí domu č. p. 518, a to v řadě starozákonních bojovníků, ale podoba postav opět nenaznačuje stejnou předlohu. U obou předešlých domů nalezneme na jejich průčelích znak Zachariáše z Hradce. Části ornamentálních motivů, převážně rolverků, bychom mohli porovnat s výzdobou na domě č. p. 538 a najít jisté podobnosti.

Na domě č. p. 518 již byla určitá srovnání popsána v předešlém textu, ze kterého jsou patrné největší podobnosti s domem č. p. 522. Průčelí však představuje i figurální scény, které se podobají sgrafitovým vyobrazením na domě č. p. 538. Figurální výjev znázorňující Lota s dcerami zakončuje nejvýše položenou řadu figurálních scén. Obě výzdoby jsou však na první pohled velmi odlišné a nebyly tvořeny podle stejné grafické předlohy. Naopak u výjevu Abrahám obětuje Izáka se rozložení kompozice velmi podobá, ale stále nemůžeme jednoznačně říci, že byl u obou použit stejný vzor. Čtyři sgrafitové figurální scény Stvoření světa, Stvoření Evy z Adamova žebra, Vyhánění z ráje a Kain zabíjí Ábela byly pravděpodobně vyobrazeny opět na původní atice domu č. p. 538, které už však nemůžeme porovnat s originálním sgrafitem. K dispozici jsou však grafické předlohy Tobiase Stimmera, podle kterých byla zřejmě výzdoba na zbořeně atice vytvářena. Po porovnání jednotlivých grafických výjevů

se scénami na domě č. p. 518 však zjistíme, že se nepodobají a k tvorbě posloužila jiná předloha.

U sgrafitové figurální výzdoby na průčelí domu č. p. 517 jsem našla podobnost jen v námětu a to u zmíněných postav Davida a Goliáše, které se nacházejí i na domě č. p. 520. Ztvárnění jsou však pojata zcela rozdílně, stejně jako postavy Saula a Samsona na domě č. p. 522.

Sgrafitová výzdoba domu č. p. 538 byla již srovnána v předešlém textu, pro lepší orientaci ji jen okrajově připomenu. Podobné náměty s domem č. p. 522: Jákobův zápas s Andělem, Samson trhající lva, Samson nesoucí vrata z města Gázy a postava Sary. Na snesené atice by se pravděpodobně shodovaly výjevy znázorněné na domě č. p. 518: Stvoření světa, Stvoření Evy z Adamova žebra, Vyhánění z ráje a Kain zabíjí Ábela. Dochované scény, které můžeme porovnat jsou: Lot a jeho dcery a Abraham obětuje Izáka. S domem č. p. 520 nalezneme podobnosti jen u ornamentální výzdoby v podobě rolverků.

Srovnáním sgrafitových figurálních výjevů v širším okolí objevíme několik důležitých míst, které by neměly být opomenuty. Nalezneme totiž výrazné analogie a v některých případech i figurální scény, které se shodují. V českém prostředí bylo již objeveno několik sgrafitových figurálních scén, které se slavníckými sgrafity mají hodně společného. Našlo by se jich zřejmě mnohem více, ale vzhledem k početnosti sgrafitových výzdob na našem území, byla by to práce velmi zdoluhavá. Ze stejného důvodu nezahrnuji ani porovnání s nástěnnými malbami respektive freskami, které se sgrafitem velmi úzce souvisí a vyvíjely se paralelně. Rozmanité výzdoby na stěnách, vytvořené technikou fresky či sgrafita, se proto velmi často tématicky podobají a to jak v interiérech, tak na exteriérech. Zmiňuji tedy jen ty nejvýznamnější sgrafitové analogie mezi stavbami.

Sgrafitová scéna Obětování Izáka, vytvořená na slavníckém domě č. p. 538, se podobá figurálnímu výjevu na slavníckém domě č. p. 518, ale i sgrafitové scéně umístěné na domě č. p. 139/I na náměstí v Jindřichově Hradci.¹¹⁶ Na domě č. p. 518 si můžeme povšimnout iluzivního architektonického rámování v podobě edikul s římsami, které má určité analogie v architektonické výzdobě fasády na zámku v Telči. Obě stavby mají také podobnou konstrukci štítu, kterou nalezneme i na domě v rakouském Langelois.¹¹⁷ Renesanční štíty a klenby převážně z českého prostředí jsou podrobněji popsány a srovnány v publikaci Evy Šamánkové.¹¹⁸

Určité analogie nalezneme i u sgrafit umístěných na okrajích průčelí slavníckých domů č. p.

116 Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.

117 Stavebně – historický průzkum 1993, č.p. 86, 86a / 518

118 Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

518 a č. p. 536. Sgrafito znázorňující velkého vodního ptáka se objevuje na domě č. p. 518. Motiv je pravděpodobně vytvořen podle předloh Virgila Solise, kde zaujímá místo na okraji rámu dřevořezů představujících Ovidiovy Metamorfózy. Motiv vodního ptáka se objevuje i na slavonickém domě č. p. 536, na kterém navíc narazíme na motiv zdiva s portálkem, který dotváří sgrafitovou výzdobu průčelí na okraji domu vpravo. Zmíněný motiv zdiva nás dovede na zámek v Telči, kde se podobný motiv nachází na tzv. Klenotnici. Podobný motiv nalezneme i na domě č. p. 43 v Gmündu, což nás opět přivádí k možnosti, že ve všech místech pracovala na sgrafitové výzdobě stejná dílna či stejný okruh sgrafitářů.¹¹⁹

Slohová příbuznost Slavonic s příhraničními městy na rakouské straně je skutečně velmi patrná. K nejdůležitějším místům na rakouském území budou zcela jistě patřit města Eggenburg, kde nalezneme viditelné kongruence na domě č. 100, který se díky své sgrafitové výzdobě na fasádě nazývá Gemalten Haus [Obr. 116] a Zwettl, ve kterém sgrafito spatříme na městské radnici. [Obr. 117] Sgrafitová výzdoba eggenburgského domu vznikla roku 1547 a ve stejném roce byla vytvořena i sgrafita na průčelí slavonického domu č. p. 522. O rok později byla datována sgrafitová výzdoba na fasádě domu č. p. 518 (1548) a za další rok sgrafitové průčelí radnice ve Zwettlu (1549). U všech vyjmenovaných budov jsou sgrafitové figurální scény rámovány iluzivní architekturou v podobě pilastrů. Pilastry mají vpadlá pole a podpírají římsy. V propadlých polích jsou umístěny balustrádové sloupky dělené prstenci a ukončené listovými kalichy. [Obr. 123, 124] Porovnání všech čtyř domů vede k závěru, že Gemalten Haus v Eggenburgu byl patrně vzorem pro ostatní domy. Detailnější a propracovanější sgrafitová výzdoba fasády má nejrozvinutější iluzivní architektonické rámování. Figurální scény jsou vytvořeny velmi pečlivě a každý výjev je opatřen nápisovou páskou. Naopak na průčelí radnice ve Zwettlu se zdá být sgrafitová výzdoba ze všech čtyř domů nejvíce zjednodušená. Dostáváme se tak k závěru, že na výzdobě průčelí zmíněných domů pracovala v rozmezí tří let stejná sgrafitová dílna. Za viditelné důkazy můžeme označit několik sgrafitových figurálních výjevů, které jsou znázorněny ve stejném provedení. [Obr. 118, 119, 120, 121, 122] Pro jasnější porovnání vkládám tabulku.

Obětování Izáka	Gemalten Haus, slavonický dům č.p.518, radnice ve Zwettlu
Kain zabíjí Ábela, zobrazení pišče	Gemalten Haus, slavonický dům č.p. 518,
Postavy izraelských králů a	Gemalten Haus, slavonický dům č.p. 522, radnice ve Zwettlu

119 Ibidem, (pozn. 81), s. 385.

starozákonních postav	
Postava Saula	Gemalten Haus, slavonický dům č.p. 522, radnice ve Zwettlu
Postava Jákoba	Gemalten Haus, slavonický dům č.p. 522
Postava Jozua	Gemalten Haus, slavonický dům č.p. 522
Postava Gedeona	slavonický dům č.p. 522, radnice ve Zwettlu
Postava Júdit	Gemalten Haus, radnice ve Zwettlu

Významná je rovněž shoda nalezená v dochovaných nápisech na slavonickém domě č. p. 518 a radnici ve Zwettlu, kde objevíme v některých pasážích velmi značnou podobnost. **[Obr. 125]**

Slavonice, dům č.p. 518:	<i>Der nebe der</i>	Zwettl, radnice:	<i>Der beider Strassn bau</i>
	<i>strassen pawen haben</i>		<i>en wil Der must haben</i>
	<i>wil der muess</i>		<i>der maister vil</i>
	<i>haben der meist</i>		<i>waser Ullentet</i>
	<i>wil Der veden</i>		<i>wolen Recht</i>
	<i>wil pawe recht</i>		<i>Dem ainen ist es</i>
	<i>wen einem istes</i>		<i>krumb dem ander</i>
	<i>krumb dem an</i>		<i>es schlecht¹²⁰</i>
	<i>dern geschlecht</i>		

Možný překlad: Kdo vedle cest stavět chce, musí mít mistrovo svolení. Pro někoho bude stavění v pořádku. Když pro někoho je to křivé, pro jiného krásné.¹²¹

8. Závěr

Na základě srovnání sgrafitové výzdoby na průčelích slavonických domů s obdobnou sgrafitovou výzdobou staveb v nedalekých českých krajích a některých příhraničních rakouských lokalitách jsem dospěla k závěru, že s velkou pravděpodobností určitou skupinu sgrafit v uváděných oblastech prováděla jedna pracovní dílna.

Slavonické renesanční domy nám svým vzezřením neustále připomínají, že člověka šestnáctého

120 Archiv NPÚ v Českých Budějovicích, *Restaurování fasády domu č.p.518 na Horním náměstí ve Slavonicích*, 2004.

121 Klára Skrbková, *Renesanční dům č.p. 518 ve Slavonicích*, (diplomová práce), Brno 2009, s.23.

století se zajímal o obytný dům nejen z pohledu funkčního obytného prostoru, ale z velké části ho rovněž hodnotil z estetického a kulturního úhlu. Za velmi významnou můžeme pokládat skutečnost, že se reprezentativní sgrafitová výzdoba zachovala do současnosti. V některých případech byl vzhled sgrafitové výzdoby na průčelích domů v originální podobě dochován jen fragmentálně. Za současnou podobu sgrafitových fasád ve Slavonicích vděčíme především odborným restaátorským zásahům. Přinesly mnoho nových poznatků, díky kterým se v posledních letech restaurování sgrafitových výzdob silně zdokonalilo a mohlo se také přistoupit k rozsáhlým rekonstrukcím sgrafit, které jsou prováděny podle grafických vzorů.

Slavonické domy na Horním a Dolním náměstí předvádějí měšťanskou architekturu pozdní gotiky a renesance. Město Slavonice si prošlo velmi ničivými historickými událostmi a v pozdější době rovněž neodborným přemalováním sgrafit, což samotné výzdobě neprospělo. Přes to všechno se však podařilo dochovat rozsáhlou sbírku renesančních sgrafitových průčelí, která se stala na našem území jedinečnou.

9. Seznam použité literatury a ostatních zdrojů

9.1. Literatura

- Jindřich Šebánek, Falsa slavonická, in: *Českou minulostí*, Praha 1929, s. 96-110.
- Jaroslav Dostál, *Českomoravská vysočina – jih : východní oblast (Brtnice, Dačice, Hrotovice, Ivančice, Jaroměřice nad Rokytnu, Jemnice, Jihlava, Kralice, Křižanov, Mohelno, Moravský Krumlov, Náměšť nad Oslavou, Nová Říše, Oslavany, Pernštejn, Počátky, Slavonice, Telč, Třebíč, Třešť, Želetava, Žirovnice)*, Praha 1948.
- V. Dvořáková, H. Machálková, Malovaná průčelí české pozdní gotiky a renesance. In: *Zprávy památkové péče*, roč.14, 1954, s.33 – 73.
- Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.
- Milada Lejsková – Matyášová, K ikonografii a restituci sgrafitového reliéfu tří renesančních domů ve Slavonicích. In: *Umění*, roč. 18, 1970, s. 383 – 394.
- Milada Lejsková – Matyášová, Grafická předloha a její význam při restaurování maleb a sgrafit. In: *Památková péče*, roč. 31, 1971, s. 4 – 16.

- Oliva Pechová, *Slavonice, městská památková rezervace a památky v okolí*, Praha 1967.
- Jaroslav Sedlář, Jitka Sedlářová, *Slavonice*, Praha 1973.
- Giorgio Vasari, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů I*, Praha 1976.
- Giorgio Vasari, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů II*, Praha 1977.
- José Pijoan, *Dějiny umění*, 6, Praha 1980.
- Tilman Falk (ed.), *The Illustrated Bartsch, German Masters of the sixteenth century. XI – Formerly volume 7 (part 2). New York 1980.*
- Jarmila Krčálová, Renesanční nástěnná malba v Čechách a na Moravě, In: Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění, II/1*, Praha 1989, s. 62-91.
- *Bible svatá, aneb, Všecka Svatá písma Starého i Nového zákona*, 1991.
- Petra Hofřichová, *Slavonice : městská památková rezervace*, Slavonice 1997.
- Arthur Cotterell, *Encyklopedie mytologie, antická – keltská- severská*, Čestlice 2000.
- Vratislav Nejedlý, Petr Pavelec, K historii a metodologickým otázkám restaurování sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 63, 2003, s. 373 – 388.
- Václav Špale, Problémy restaurování již restaurovaných sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 63, 2003, s. 389 – 403.
- Daniel Chadim, *Slavonice – perla renesance: průvodce městem a okolím*, Slavonice 2004
- Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.
- Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI.*, Praha 2004.
- Petr Dvořáček, *Architektura českých zemí, Renesanční sloh*, Praha 2005.
- Dagmar Michoinová, Některé souvislosti vývoje technologie restaurování sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 65, 2005, s. 253-254.
- Ivana Kopecká, Technologické aspekty restaurování sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč.

65, 2005, s. 255-256.

- Jiří Novotný, Několik poznámek k charakteru sgrafit. In: *Zprávy památkové péče*, roč. 65, 2005, s. 257.
- Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2007.
- Vladislava Říhová (ed.), *Sgrafito 16. – 20. století : výzkum a restaurování (Příspěvky ze semináře Sgrafito 16. – 20. století a workshopu Sgrafito Litomyšlského zámku, konaných 16. – 17. dubna 2009 v Kongresovém sále v Litomyšli ...)*, Pardubice 2009.
- Klára Skrbková, *Renesanční dům č.p. 518 ve Slavonicích*, (bakalářská diplomová práce), Brno 2009.
- Vendula Karásková, *Dům č. p. 522 ve Slavonicích. Stavební historie a rekonstrukce*, (bakalářská diplomová práce) Brno 2011.
- Soňa Thomová a kol., *Historická města Čech a Moravy*, Praha 2011.
- Wilfried Koch, *Evropská architektura, Encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*, Praha 2012.

9.2. Prameny

- ÚOP NPÚ v Českých Budějovicích
 - EL, 2158, Evidenční list kulturní památky, Slavonice
 - EL 2159, Evidenční list kulturní památky, Slavonice
 - EL 2161, Evidenční list kulturní památky, Slavonice
 - EL 2162, Evidenční list kulturní památky, Slavonice
 - EL 2165, Evidenční list kulturní památky, Slavonice
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 120, Miroslav Kolář, *Renesanční sgrafita na domě čp. 90*, 1971.
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 826, Miroslav Kolář, *Sgrafitová výzdoba domu čp. 517*, 1989.

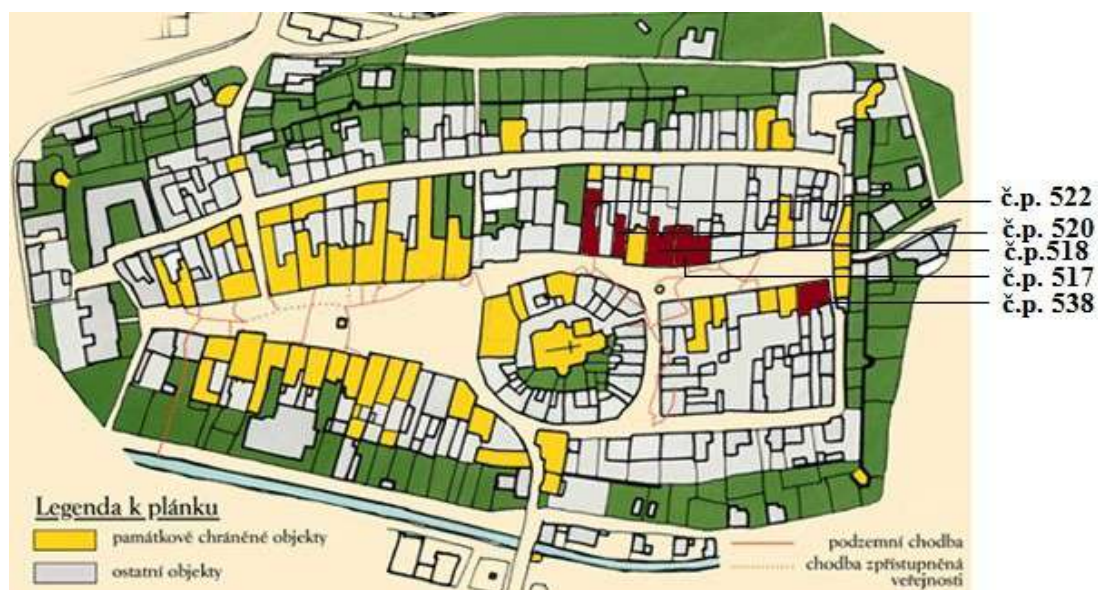
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 827, Miroslav Kolář, *Sgrafitová výzdoba domu čp. 538*, 1989.
- Archiv plánované dokumentace, PD 2082, SÚRPMO, *Stavebně historický průzkum domu čp. 522*, 1990.
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 1530, Josef Novotný, *Restaurování renesančních sgrafit na fasádě domu čp. 522*, 1991.
- Archiv plánované dokumentace, PD 2473, SÚRPMO, *Stavebně historický průzkum domu čp. 517*, 1993.
- Archiv plánované dokumentace, PD 2924, SÚRPMO, *Stavebně historický průzkum domu čp. 518*.1993
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 2989 A, B, Václav Špale, *Restaurátorské práce na sgrafitové fasádě domu čp. 538*, 1998.
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 2721, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp.518*, 2002
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.
- Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004
- Jindřichův Hradec, Státní okresní archiv, Fond Archiv města Slavonice 1423 – 1945.
- Praha, Ústav dějin umění Akademie věd České republiky.

9.3. Internetové zdroje

- <http://www.i.slavonice-mesto.cz/> (Oficiální web města Slavonice)
- http://katalog.d1net.cz/index.php?Admin=search_fultext&Search=n%E1m%ECst%ED (Virtuální katalog slavonicka, vyhledáno 21. 4. 2014)
- http://www.latein-pagina.de/ovid_illustrationen/virgil_solis/buch13/inhalt_buch13.htm (Virgil Solis – grafiky, vyhledáno 24. 4 . 2014)

- <http://archiweb.cz/buildings.php?&action=show&id=464> (Jan Boháč, *Jak psáti domem*. Archiweb.cz, 2005)
- <http://images.zeno.org/Kunstwerke/1/big/HL20955a.jpg> (Georg Pencz – starozákonní bojovníci, vyhledáno 30. 4. 2014)
- <http://uhv.upce.cz/upload/panoch/kapitoly/celky/c.5.html> (slavonický dům č. p. 522, vyhledáno 21. 4. 2014)
- http://www.latein-pagina.de/index.html?http://www.latein-pagina.de/iexplorer/ovids_metas.htm (Ovidiovy Metamorfózy, vyhledáno 30. 4. 2014)

11. Obrázková příloha

Obr. 1 Plánek městské památkové rezervace a podzemí s označenými zkoumanými domy – Slavonice.
[Zdroj: <http://www.i.slavonice-mesto.cz/html/cz/PAMATKY/mapa/index.htm> (vyhledáno 21.4. 2014)]

scény: Kain zabijí Ábela,
Ábel obětuje ze svého stáda,
Kain obětuje obilí

deset kroků lidského života

Samson trhající lva

Samson bije Filištinské osli čelisti, Samson pije vodu tryskající ze skály, Samson nese vrata z města Gázy

Samson a Dalila, která mu stříhá vlasy

6 starozákonních postav

znak soukenického cechu

Obr. 2 Slavonický dům č.p. 522 – Besídka

[Zdroj: <http://uhv.upce.cz/upload/panoch/kapitoly/celky/c.5.html> (vyhledáno 30.4. 2014)]

Obr. 3 Starozákonní postava – Sára
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 4 Starozákonní postava - Job
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 5 Starozákonní postava – Áron
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 6 Starozákonní postava – Jákob
(Jákobův zápas s andělem)
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 7 Starozákonní postava – Jozue
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 8 Starozákonní postava - Saul
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 9 Samson trahající lva
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 10 Samson bije Filištínské oslí čelistí, Samson pije vodu tryskající ze skály, Samson nese vrata z města Gázy
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

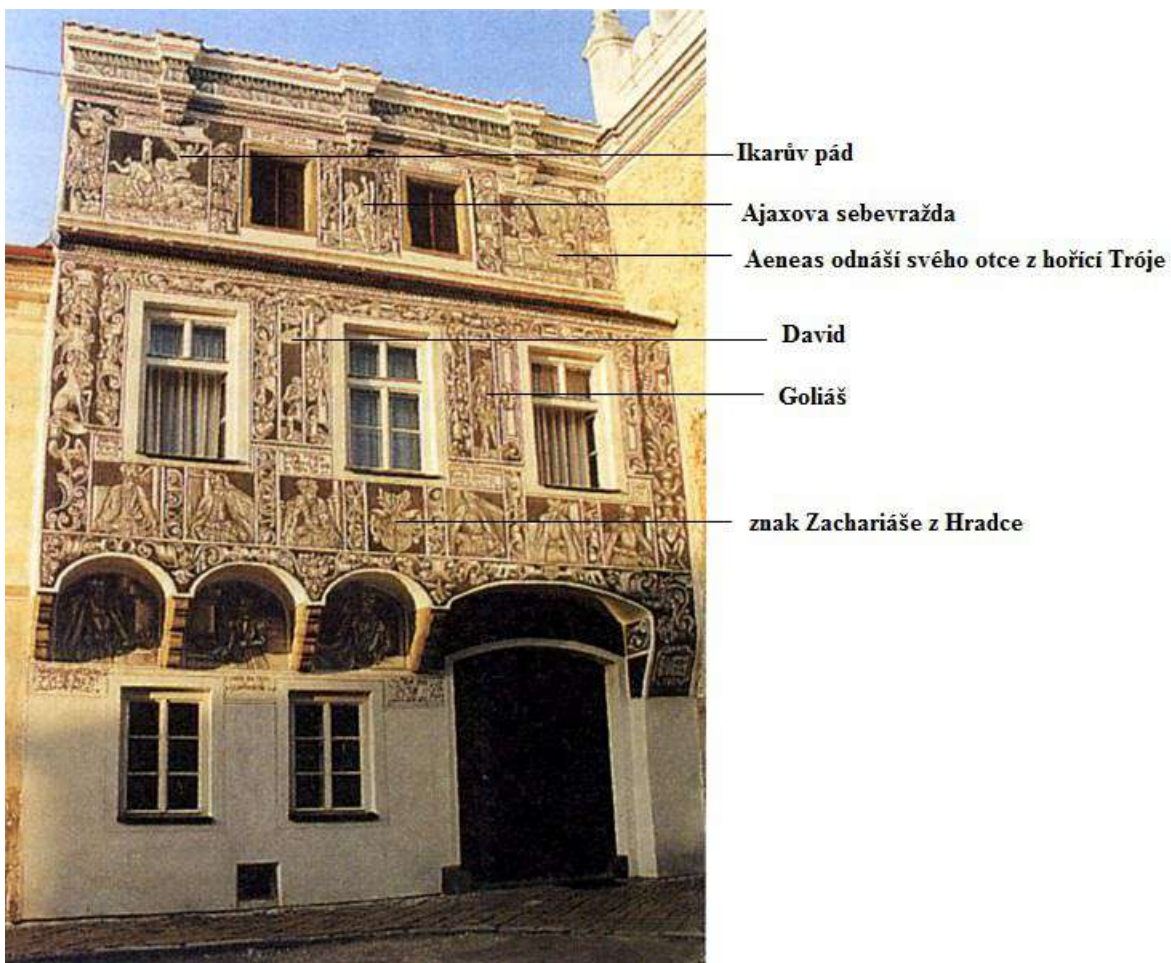
Obr. 11 Samson a Dalila, která mu právě stříhá vlasy
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 12 Znak soukenického cechu
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 13 Kain zabíjí Ábela, Ábel obětuje ze svého stáda, Kain obětuje obilí
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 14 Slavonický dům č. p. 520

[Zdroj: <http://katalog.dl.net.cz/foto.php?predmet=13> (vyhledáno 21. 4. 2014)]

Obr. 15 Znak Zachariáše z Hradce

[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 16 David
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 17 Goliáš
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 18 Virgil Solis - David a Goliáš
[Zdroj: <http://www.pitts.emory.edu/woodcuts/1560Soli/00004699.jpg> (vyhledáno 24.4.2014)]

Obr. 19 Ikarův pád
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 20 Virgil Solis - Ikarův pád [Zdroj: http://www.latein-pagina.de/ovid_illustrationen/virgil_solis/buch8/vs8_5.htm (vyhledáno 24.4.2014)]

Obr. 21 Ajaxova sebevražda
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

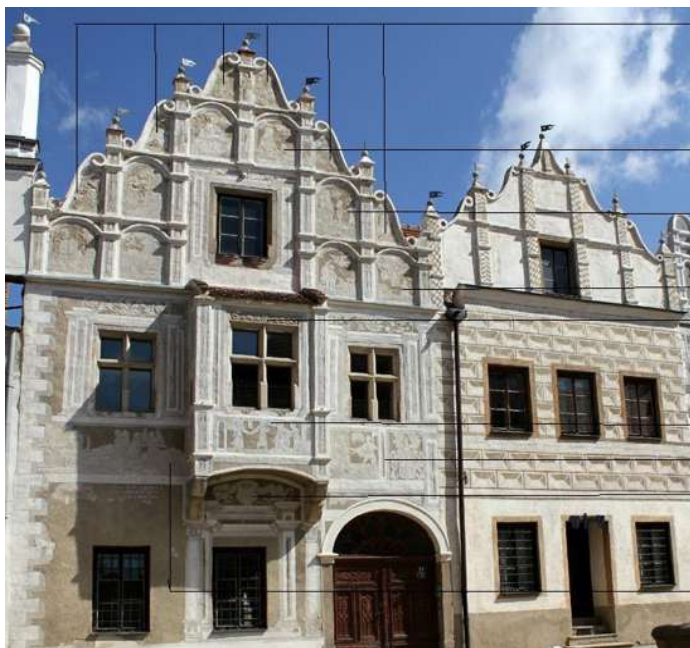
Obr. 22 Virgil Solis – Ajaxova sebevražda
[Zdroj: http://www.latein-pagina.de/ovid_illustrationen/virgil_solis/buch13/vs13_3.htm (vyhledáno 24.4.2014)]

Obr. 23 Aeneas odnáší svého otce z hořící Tróje
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 24 Virgil Solis – Aeneas odnáší svého otce z hořící Tróje [Zdroj: http://www.latein-pagina.de/ovid_illustrationen/virgil_solis/buch13/vs13_10.htm (vyhledáno 24.4 2014)]

zřejmě polopostavy izraelských králů

Stvoření světa, Stvoření Adama

Stvoření Evy z Adamova žebra, Vyhánění z ráje

Kain zabíjí Ábela, Holubice s olivovou ratolestí, Obětování Izáka, Eliáš jedoucí v ohnivém voze do nebe

znak jirchářského cechu a letopočet 1547

Návrat Tobiáše

Josef a Putifarova žena, znak Zachariáše z Hradce

znak jirchářského cechu, monogram WS a rok 1548

Anděl vyvádějící Lota a jeho dcery ze Sodomy

Obr. 25 Slavonický dům č. p. 518

Obr. 26 Dům č.p. 518 (86), fotografie před rokem 1934 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 27 Dům č.p. 518 (86), fotografie z roku 1950 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 28 Pod arkýřem: znak jirchářského cechu, monogram WS a rok 1548 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 29 Anděl vyvádí Lota a jeho dcery z hořící Sodomy
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 30 Erb Zachariáše z Hradce
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 31 Josef a Putifarova žena, znak Zachariáše z Hradce
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 32 Virgil Solis – Josef a Putifarova žena
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB,
Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 33 Georg Pencz – Josef a
Putifarova žena [Zdroj: Archiv
restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB,
Václav Špale, *Restaurování fasády
domu čp. 518*, 2004]

Obr. 34 Tobiáš představuje anděla Rafaela svým rodičům
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 35 Georg Pencz – Tobiáš představuje anděla Rafaela svým rodičům
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 36 Nápisový štítek 1
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 37 Lukrécie
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 38 Nápisový štítek 2
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 39 Levá strana arkýře – nápisový štítek 1, polopostava pištkce, Lukrécie
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 40 Pravá strana arkýře - nápisový štítek 2, neznámá postava
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 41 Štít domu: 8 starozákonních výjevů – Stvoření světa, Stvoření Adama, Stvoření Evy z Adamova žebra, Vyhnání z ráje, Kain zabíjí Ábela, Holubice s olivovou ratolestí oznamuje spásu při potopě světa, Obětování Izáka, Eliáš jedoucí v ohnivém voze do nebe a 6 polopostav pravděpodobně izraelských králů – již v nečitelném stavu
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 42 Obětování Izáka
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

dvojštít benátského typu

řada 24 starozákonních bojovníků

Joab zabijí Amatsu

Šalamounova píseň

7 planetárních božstev

Obr. 43 Slavonický dům č.p. 517
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 44 Venuše s Amorem – Jupiter
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 45 Virgil Solis – Venuše s Amorem
[Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 46 Virgil Solis - Jupiter
[Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 47 Mars a Luna
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 48 Virgil Solis - Mars
[Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 49 Virgil Solis - Luna
[Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 50 Sol a Saturnus
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

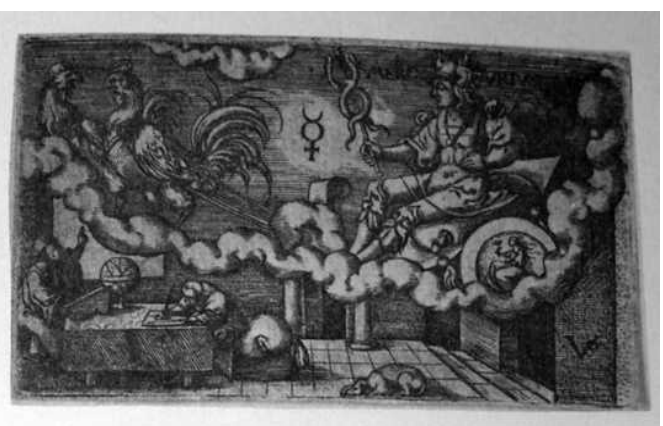
Obr. 51 Virgil Solis – Sol
 [Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 52 Virgil Solis – Saturnus
 [Zdroj: The Illustrated Bartsch]

Obr. 53 Merkur
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 54 Virgil Solis – Merkur
 [Zdroj: The Illustrated Bartsch]

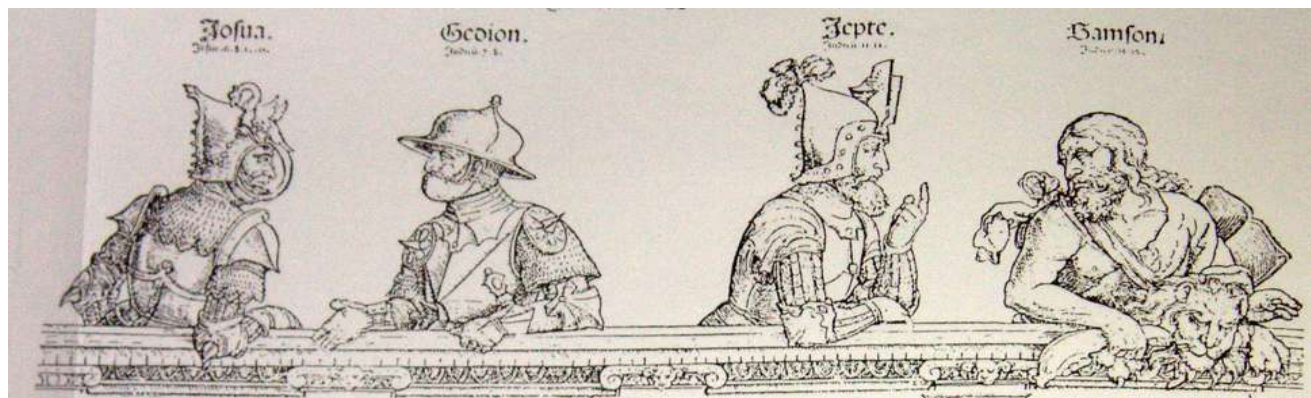
Obr. 55 Joab zabíjí Amatsu
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 56 Šalamounova píseň
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 57 Jozua, Gedeon, Jefte, Samson
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 58 Georg Pencz - Jozua, Gedeon, Jefte, Samson [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

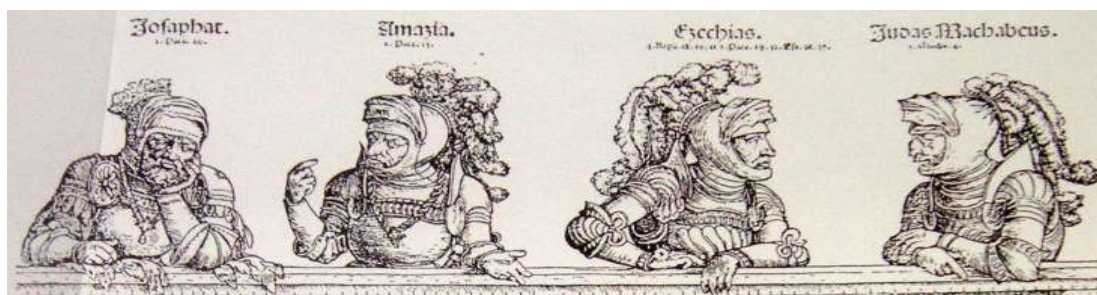
Obr. 59 Jonathan, David, Abiu, Aza, Jozafat
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 60 Georg Pencz – Jonathan, David, Abiu, Aza [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 61 Aza, Jozafat, Amáziáš, Ezechiáš, Juda, Farao, Abimelech
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 62 Georg Pencz – Jozafat, Amáziáš, Ezechiáš, Juda [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 63 Farao, Abonibeled, Eglon, Abimelech, Goliáš, Saul, Serah
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 64 Serah, Achab, Senacherib, Nabuchodonozor, Holoferm, Antiochus
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 65 24 starozákonních bojovníků a obloučkový dvojštít
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 66 Slavonický dům č.p. 538, očíslované sgrafitové figurální scény

Obr. 67 Sgrafito 1 - Potopa s archou Noemovou
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 68 Tobias Stimmer - Potopa s archou Noemovou
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 69 Sgrafito 2 – Opilý Noe
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 70 Tobias Stimmer – Opilý Noe [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 71 Sgrafito 3 – Stavba babylonské věže
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 72 Tobias Stimmer – Stavba babylonské věže [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 73 Sgrafito 4 – Abraham a Melkisedech [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 74 Tobias Stimmer – Abraham a Melkisedech [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 75 Sgrafito 5 – Oběť Abrahamova
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 76 Tobias Stimmer – Oběť Abrahamova [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 77 Sgrafito 6 - Sára vyhání Hagar
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 78 Tobias Stimmer – Sára vyhání Hagar [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 79 Sgrafito 7 – Anděl u Abrahama [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 80 Tobias Stimmer – Anděl u Abrahama [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 81 Sgrafito 8 – Lot a jeho dcery
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 82 Tobias Stimmer – Lot a jeho dcery [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003]

Obr. 83 Sgrafito 9 – Anděl utěšuje Hagar a Ismaela na poušti
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 84 Tobias Stimmer – Anděl utěšuje Hagar a Ismaela na poušti [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.

Obr. 85 Sgrafito 10 – Obětování Izáka
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 86 Tobias Stimmer – Obětování Izáka
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648,
Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové*

výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.]

Obr. 87 Sgrafito 11 – Rebeka u studny
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 88 Tobias Stimmer – Rebeka u studny
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 89 Sgrafito 12 – Abrahamův pohřeb
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 90 Tobias Stimmer – Abrahamův pohřeb
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 91 Sgrafito 13 – Ezau prodává Jákobovi prvorozenství
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 92 Tobias Stimmer - Ezau prodává Jákobovi prvorozenství
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové*

Obr. 93 Sgrafito 14 – Izák žehná Jákobovi
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.]

Obr. 94 Tobias Stimmer – Izák žehná Jákobovi
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.]*

Obr. 95 Sgrafito 15 – Jákobův sen
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 96 Tobias Stimmer – Jákobův sen
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 97 Sgrafito 16 – Jákob a Ráchel
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 98 Tobias Stimmer – Jákob a Ráchel
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 99 Sgrafito 17 - Jákob třídí Lábanova stáda
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 100 Tobias Stimmer – Jákob třídí Lábanova stáda [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 101 Sgrafito 18 - Lábanova zášť
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 102 Tobias Stimmer – Lábanova zášť
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 103 Sgrafito 19 – Jákobův zápas s andělem
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr.104 Virgil Solis – Jákobův zápas s andělem
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.*]

Obr. 105 Sgrafito 20 - Jákobovo smíření s Ezauem
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 106 Tobias Stimmer - Jákobovo smíření s Ezauem [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003*]

Obr. 107 Sgrafito 21 – Simeon a Lévi mstí pohanu své sestry Diny
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 108 Tobias Stimmer – Simeon a Lévi mstí pohanu své sestry Diny [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538*, 2003.]

Obr. 109 Sgrafito 22 – Samson trahající lva
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 110 Tobias Stimmer – Samson trhající lva
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648,
 Václav Špale, *Zpráva o restaurování
 sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.*]

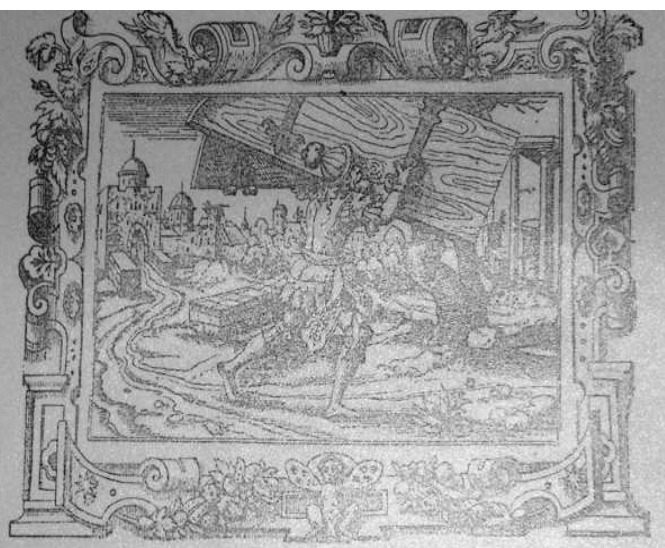
Obr. 111 Jost Aman – Samson trhající lva
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648,
 Václav Špale, *Zpráva o restaurování
 sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.*]

Obr. 112 Sgrafito 23 – Samson nesoucí vrata z města Gázy
 [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 113 Tobias Stimmer – Samson nesoucí vrata z města Gázy [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.*]

Obr. 114 Virgil Solis – Samson nesoucí vrata z města Gázy [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3648, Václav Špale, *Zpráva o restaurování sgrafitové výzdoby fasády domu čp. 538, 2003.*]

Obr. 115 Postavy geniů nad kamenným portálem se znakem pětilisté růže [Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 116 Gemalten Haus v roce 2004, Eggenburg, Rakousko
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale,
Restaurování fasády domu čp. 518, 2004]

Obr. 117 Stará radnice po restaurování v roce 2002, Zwettl
 [Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale,
Restaurování fasády domu čp. 518, 2004]

Obr. 118 Dům č. p. 538, Obětování Izáka
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 119 Torzo scény Obětování Izáka,
Stará radnice, Zwettl [Zdroj: Archiv
restaurátorských zpráv, RZ 3040AB,
Václav Špale, *Restaurování
fasády domu čp. 518*, 2004]

Obr. 120 Dům č. p. 518, Obětování Izáka
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 121 Obětování Izáka – boční sgrafitová fasáda
domu Gemalten Haus, Eggenburg [Zdroj: Archiv
restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale,
Restaurování fasády domu čp. 518, 2004]

Obr. 122 Obětování Izáka, autor neznámý, 1985 [Zdroj: Archiv restaurátorských

Obr. 123 Iluzivní sgrafitové pilastry, dům č. p. 518, Slavonice
[Zdroj: Foto Michaela Musilová]

Obr. 124 Iluzivní sgrafitové pilastry Gemalten Haus, Eggenburg
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040 AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp. 518, 2004*]

Obr. 125 Nápis na boku rizalitu sgrafitové fasády Staré radnice, Zwettl
[Zdroj: Archiv restaurátorských zpráv, RZ 3040AB, Václav Špale, *Restaurování fasády domu čp.518, 2004*]